

26 Um Eyrarbakka og Eyrbekkinga.

40 + 11 bls. qto. vélritaðar.

Jón Pálsson.

ötganisti.

Jón Pálsson

Um Eyraarbakka
og Eyrbekkinga.

Reykjavík

1937

Inngangur. *Nisur við sjóinn og í*

strandlengjunni "milli ána", þ.e. Þjórsár að austan og Þlfusár að vestan, eru þorp tvö, Eyrarbakki og Stokkseyri, sem manna á milli hafa verið nefnd "Bakkinn", enda eigi ótítt, að jafnvel öll strandlengjan væri áður fyrri nefnd svo. Þegar bændur, sem fóru slógferðir á vetrum niður í verstöðvarnar, Loftstaði, Tungu, Stokkseyri og Eyrarbakka, kölluðu þeir það að fara í slógferð út eða niður á Bakka. Þeir sem stunduðu sjómennsku á þessum verstöðvum, voru sgaðir "róa á Bakkanum". Útræði var þar að visu ekki gott, en aflasælt var þar frekar en víða annarsstaðar og sóttu menn úr austursýslunum öllum, Árnes- Rangrávalla- og Vestur-skaftafellssýslu um margra alda skeið ærinn afla og má heita, að þetta sje svo enn í dag. Sem dæmi þessa má geta ^{Joanna} [þess], að Vopna-Teitur (Gisla-son) ¹⁾ var formaður á Stokkseyri um 40 ára skeið, en bjó þó búi sínu að Auðsholti í Biskupstungum. - Vegalengdin milli Stokkseyrar og Eyrarbakka er rösklega einnar stundar leið fyrir gangandi mann. Liggur hún um beinharda valllendisbakka, með sendinni malarrót og hvítgulum skeljasandi. Má enn sjá marka fyrir ~~fyrir~~ fornum troðningum eftir hinn ótölulega fjölda ferðamanna, er lögðu leið sína þarna um. ⁷ Var hún mjög fjölfarin allt fram undir seinustu aldamót, enda áttu menn ærin erindi út á Bakka einhvern tíma ársins, vegna hinnar miklú verslunar sem þá var á Bakkanum. - Þeir sem þorp þessi byggja, voru oftast nefndir - og eru jafnvel nefndir svo enn í dag - "Bakkamenn" og einnig oft "Bakkakarlar". En jafnframt áttu þeir annað nafn sameiginlegt með þeim, er byggja sveitir þar, er ofar liggja, neðan Merkurhrauns og milli Þlfusár og Þjórsár: Þeir voru í lítilsvirðingarskyni nefndir: "Flóafífl". Ekki getur nú nafnið veglegt kallað og er í fyrstu orðið til ~~sem~~ ²⁾ hótfyndni og hefur sennilega aldrei verið rjettnefni, og því ~~er~~ síður að þeim, sem það var ætlað, hafi átt þaðskilið. Þessu til sönnunar má benda á, hvað Eggert Ólafsson segir um "Flóafíflin" í ferðabók hans og Bjarna Pálssonar landlæknis. Þar farast honum orð á þessa leið: ²⁾ "Þeir, sem heima eiga í Flóanum, nota eins og Skaftfellingar, ýms orð og talshætti, sem ekki er að finna annarsstaðar og eru margir þeirra góðir og gildir. Fyrir þetta eiga þeir mikið hrós skilið, því fremur fyrir það, að í engu byggðarlagi ~~við~~ öðru við sjóinn, eða verzlunarstaðina hefur málið haldið jafn hreint og óbjagað eins og einmitt þar." Þessi orð eins hins matasta og besta Íslendinga sem uppi var á 18 öldinni, eru verðskuldað loð, ^{yrða} sem jeg hefi ástæðu til að ætla að eigi við enn í dag. Til frekari árjettingar langar

1) Sjá Guðni Jónsson: "Bergsætt" ^{Formáli} Eftirmáli IX

2) Reise gennem Island: II bls. 963

mig að geta þess, að jeg hefi um mörg undanfarin ár leitað eftir sígildum orðum úr íslensku máli, og hvergi á landinu fundið þau fleiri eða frumlegri en einmitt í sveitunum þarna fyrir austan. Þannig er hið forna og ágæta íslenska orð "grjúpán" - svo eitt dæmi sje nefnt af fjöldamörgum - almennt notað eystra, og fer ólíkt betur á því en orðskripínu "palsa" sem alveg virðist vera búið að ná rótfestu í málinu, að minnsta kosti hjer í Reykjavík. Svo er þessu háttað um fjölda mörg önnur ramíslensk orð, sem þar hafa varðveitt, en annarsstaðar fallið í gleysku. - Flóamenn og íbúar austursýslanna yfirleitt, hafa allt til þessa fengið orð fyrir óvenju dugnað til allrar vinnu, bæði á sjó og landi, og er það áberandi, hversu afar margir okkar vöskustu sjómanna eru áttaðir einmitt þaðan; einkum hefur það þó verið rómað, að þeir væru allra manna áreiðanlegastir í öllum viðskiftum. Þeir voru engu síður en aðrir landsmanna gestrisnir og hjálpsamir, og miðluðu oft af litlum efnum sínum nauðlíðandi flökkulyð, er á leitaði í harðindum og harðæri, en þar þar oft nauðsýn til fyr á tímum; hinsvegar voru þeir einkennilegir í háttum sínum og siðum, og bundu ekki alla-jafna bagga sína sömu hnútum sem aðrir menn, og mun það ekki hafa átt hvað sígtan þátt í því, að þeim voru valin þessi hnjóðsyrði sem ávalt verða óviðeigandi og að engu hafandi í þeirri merkingu sem þeim er ætlað að hafa. Þennan löst okkar Íslendinga, hefnigirni í orðum, má að sögn Dr. Guðmundar Finnbogasonar rekja framan úr forneskju Bera hin fjöldamörgu uppnefni, sem Íslendingar hafa gefið mönnum og stöðum hjer á landi þess ljósastan vottinn. Að þetta sje enn svo, er alkunna. Þarf í því sambandi ekki annað en að benda á hin harðvítugu og oft andstyggilegu skrif íslensku dagblaðanna, að ógleymdum stjórnmálafundunum, sem oftast eru ekki annað en leiðinlegasti rógur og svívirðingar um menn og málefni. - Hjeraðinu sjálfu, Flóanum, hefur einnig verið valið annað óvirðingarnafn. Hann var oft nefndur "Svarti - Flói". Þetta nafn mun, að minni hyggju, vera þannig tilorðið, að menn hafa sjeð einkennilega dökkleitan litarblæ slá á hið víðlenda flatlendi milli ána, alla leið niður að sjó, þegar þeir síðla dags og að sumarlagi litu þangað úr mikilli fjarlægð, t.d. undan Ingólfsfjalli eða ofan af Kambabrun. Þennan dökkleita litarblæ getur ekki að líta nema sjerstaklega standi á um veðráttu á þessum slóðum: sem sje Hornriða að sumarlagi, eða m.ö.o.: Biksvart þykkviðri til hafsins, en austanflái til fjalla og að bjarmalýst gráblíka sje í kollheiðríku lofti. Einungis er veðráttu er þannig háttað, er Flóimm svartur yfirlitum, annars er hann svo sem kunnugt er, iógrænt undirlendi og eitt af fegurstu og frjósömustu hjeruðum landsins. - Þess mun óviða getið í annálum og jafnvel hvergi, að í Flóanum eða á Suðurlandsundir-

1) Sbr.: Dr. Guðm. Finnbogason: Íslendingar bls. 346

lendingu, hafi menn liðið hungurdaða fyrir harðrjettissakir eða langvarandi skort á viðurværi. - Að vísu var þar oft svo þröngt í búi hjá almenningi, að menn, t.d. á Bakkanum, höfðu sjer til matar harðasæjur og mururætur, en söl til smekkbætis. Með þessu varð börðað agnamjölsvatn eða grasaystú. Oft var þetta einmælt, en þó nægilegt til þess, að ~~fjrraft~~ ^Thungurdaða. Sjaldan mun slíkt neyðarástand hafa staðið mjög lengi í senn, og aldrei nema þá er aflinn um aðalbjargræðistímann brást gjörsamlega. Gat það komið fyrir að ekki varð ríðið til fiskjar á vetrarvertíðinni, allt frá febrúarbyrjun fram að lokum (11. maí). Á slíkum neyðartímum vildi stundum það happ til, að sjóflóð, eitt eða fleiri, gerði að vetrarlagi, sem skoluðu fiskinum á land uppsvo að hann lá í hrönnum í háflæðamálinu eða rak alla leið upp í tjarnirnar fyrir ofan Stokkseyri. Þegar svo ísa leysti upp á vorin, óðu menn út í tjarnirnar eða rjeru þangað á smábátum (sölvabátum) og öfluðu mikils fiskjar á þennan hátt. Oft og einatt var þessi fiskfengur engu minni en á meðalfiskiárum, eins og t.d. í hinu svonefnda "Stóraflóði" 9. janúar 1799, er skolaði ógrynni af fiski upp í ^{fjarnirnar} fjörurnar. Oftast nutu uppsveitirnar góðs af þessu, því þá voru slógferðirnar enn mjög tíðkaðar. Um þessar mundir var það enn mjög almennt, að menn lifðu á söllum, enda gengu þau kaupum og söllum manna á milli. Var ein vatt af söllum jafngildi 20 fiskja á landsvísu, eða hálfum fjórðungi hvors, smjors og tólgar, en væri kjöt lagt í móti, var fjórðungur sölvva metinn á 3-5 fiska eftir gæðum. Oft var það svo, að sölin ~~in~~ uxu ekki svo, að uppskeran væri næg ár frá ári. Gat þar verið um misæri að ræða. Best uxu þau er mikil ísalög voru á lónum og skerjum eins og t.d. hafísveturinn 1881. 13. febrúar það ár rak mikil ^{la} hafishrönn upp að suðurströndinni sem skóf hvert tangur og tötur af skerjunum og úr lónum, svo að sumarið eftir var sölvsprettan óvenju góð. Síðan ^{la}hætt var að "yrkja" fjörurnar, sjest naumast sövablað nema ~~yt~~ við brimgarðinn, á þörungum og þöngulhausum. Hrognkelsa- og silungsveiði er þarna nokkur, en sela og hnýsuveiði mikil, væri hún stunduð. - Nægtabúið var því sjórinn. Reyndist hann oft happadrjúgur þrátt fyrir það, þótt aðstaður allar til sjósóknar væru þar harla erfiðar og áhættan mikil, sökum hafnleysis og annara staðhátta. Þarna eru hvergi vogar nje vikur, eða önnur afdrep fyrir hinum hvítfyssandi holskeflum úthafsins, hins ægilegasta brims, sem svo að segja að staðaldri hámastrþarna við ströndu landsins þó að ^{la}logndauður sjór sje annarsstaðar. Er það sannarlega ekki heiglum hent, ^{en} og við ramman reip að draga, að etja kappi við slíka forynju sem brimið er á þessum slóðum. Hefur margur ungur efnilegur maður ⁱⁿⁿ orðið því að bráð, án þess að nokkurum verulegum björgununartilraunum hafi verið hægt að koma við. Hversu oft hafa ekki foreldrar orðið að horfa á syni sína berjast við dauðann úti í brimgarðinum án þess að geta

nokkuð hafst að þeim til bjargar? Á síðastliðnum hundrað árum hafa, að því er jeg hefi komist næst, farist nálægt 160 menn á milli áнна og nær allir á brimsundi. Þessi stöðuga barátta Þakkakarlananna og Flóafíflanna við sæinn hefur orðið til þess, að þeir nú um langan aldur þótt skara fram úr í dugnaði og djörfung til sjós, enda áberandi margir hinna vösk-sjómannanna vorra einmitt ættaðir þaðan eins og áður var getið. Þess er oft getið, að kvenfólk hafi verið til sjós, þannig er þess getið að árið 1828 7. apríl og 5. maí, hafi farist 2 skip með 10 manna áhöfn hvort, og meðal hafi verið kona ein 42 ára að aldri. Það var mjög algengt áður fyrri, að minnsta kosti fram undir 1870 eða jafnvel lengur, að kvenmenn gengu til sömu vinnu sem karlmenn, og var þá oft talað um að þessi eða hin konan væri karlmanns-ígildi. Þótti konum sjer síður en svo vansæmd eða verðung sýnd með slíkum samjöfnuði. Var það oft og einatt svo, að konur sem voru til sjós, voru fisknari en karlmenn og engu ódeigari til áræðis en þeir. Þess eru dæmi að þær væru sjálfar formenn á skipi, eins og til dæmis Þuríður "formaður" sem svo var nefnd. Var hún formaður í brimveiðistöðinni miklu, Stokkseyri, í fjöldamörg árum. Þótti hún með afbrigðum stjórnsmög og happasæll formaður, og sóttust menn um að komast í skipsrúm hjá henni. Hún andaðist í hárrí elli hinn 13. nóvember 1863, 86 ára að aldri. Sennilega yrðu þær fremur fáar stúlkurnar, nú á tímum sem vildu gefa sig við slíkum störfum, enda er uppeldi og hugsunarháttur alþýðu manna mjög breyttur frá því sem áður var. Það var alls ekki ótítt, að konur klæddust karlmannafötum, ef svo bar undir, að þætti betur henta við vinnuna, t.d. við fjenaðarhirðingu á vetrum, sölva- eða þang-fjöruförðir, ferja yfir ár eða jafnvel skera torf. Þrátt fyrir þetta mikla strit, voru þær engu kvellisamari nje kveifarlegri en nú gerist og náðu margar háum aldri. Vafalaust munu margir, bæði karl og kona, sem mestan sýndu árveknina og ötulleikana við óeigingjörn störf sín í þágu landsins og þjóðar, og lögðu þannig grundvöllinn undir efnalegt sjálfstæði hennar, minnast margra sælustunda frá þessum tímum og þeirra best, þegar um mestar mannaunirnar og geigvænlegustu hættur var að ræða. Verður islenzkum æskulýð aldrei nógsamlega leitt fyrir sjónir hversu harða baráttu forfeður vorir hafa háð til þess að öðlast það efnalega og andlega sjálfstæði sem við njótum nú. Etti það að geta orðið til þess að hin uppvaðandi kynslóð varðveitti þennan arf feðranna sem hina dýrmætustu gersemi. - Þá vil jeg með nokkurum orðum víkja að því, sem vitanlega var skilyrði fyrir því að verðslun gat þrifið á þessum slóðum, þrátt fyrir vandkvæðin sem á því voru: Hafnleysi, vonda og langa vegi, meiri en svo, að samþarilegir væru við nokkur önnur hjeruð á landinu, en það eru ferðalöggin. Þeim, sem nú fara um suðurlandundirlendið í bílum og eigi hafa alið þar upp eða þekkt til, hvernig þar var umhorfs, eða ferðum

var hagað fyrir rúmum mannsaldri, vita lítið um það hvaða örðugleikar urðu á vegi ferðamanna áður fyrri nje hversu mikla karlmennsku, kjark og áráði þurfti til þess, oft og tíðum, að leiða þær ferðir farsællega til lykta. - Skal því nú nokkuð lýst.

Til verzlunar á Eyrarbakka sóttu næstum allar sveitir hinna þriggja stærstu og fjölbyggðustu sýslna landsins nauðsynjar sínar, þó sjaldnast oftast en einu sinni eða tvisvar á ári: "Á lestunum", vor og haust. Vorlestirnar voru ávalt umfangsmeiri og mannfleiri. Bændurnir fluttu afurðir búa sinna á hestum til kaupstaðarins, ull, smjör, tólg, skinn og fisk o.s.frv. og erlendu vöruna heim aftur. Þkuvagnar og aktýgi voru þá óþekkt, svo, að hestarnir voru einu aðflutninga og farartækin á landi, en róðrarbátar á sjó. Ferðalög þessi voru bæði löng og erfið, enda áttu menn yfir mörg vond vötn að sækja, sem öll voru óbrúuð og ill yfirferðar. Þannig voru þeir sem lengst voru að komnir, austanmenn úr sveitunum fyrir austan Mýrdalssand, sjaldnast skemur en hálfan mánuð og þar yfir í slíkum ferðalögum. Í vestari hluta Skaftafellssýslu og Rangárvallasýslu allri, urðu menn sem fóru í skreiðarferðir til Þorlákshafnar og Suðurnes, að fara yfir stórárnar Þjórsá og Ölfusá, oft báðar sama daginn. Voru menn einatt með langar lestir og urðu að sundleggja hestana, jafnvel í versta veðri, frosti og isskrið á ánum. Má geta nærri hvernig menn og málleysingjar voru útleikin eftir slíkt volk, hlífðarlausir og allslausir. Stígvjel og olfuborin fót voru þá öldungis óþekkt. Að vísu voru á stærstu vötnunum lögskipaðar ferjur, Þær ferjur sem tíðfarnastar voru yfir Þjórsá ^{á Vesturá} ~~woru~~: Í Þörtunum, Ferjunesi, Egilsstöðum, Króki, Hrosshyl hjá Þjórsárholti en þó einkum Sanhólaferja, sem oftast var notuð. [~~er menn voru á austurleið~~]. Á Hvítá og Ölfusá voru þessar helstar: Óseyrarnes, Kotferja, Laugardælir Ondverðarnes, Bótin og á Iðu. Voru ferjurnar í Óseyrarnesi og í Kotferju þeirra fjölfarnastar og mestar. Ferjur þessar lögðust ekki niður fyrir en Ölfusárbrúin og Þjórsárbrúin voru smíðaðar 1891 og 1895. Voru það fyrstu brýrnar sem komu á ár og vötn hjer sunnanlands. Ferjutollurinn á Óseyrar-^{hafi} var fyrir 50 - 60 árum þessi:

Fyrir að flytja lausgangandi mann:	25 aurar
Fyrir að flytja mann og hest	35 - -
Fyrir að flytja mann, hest og klyfjahest	50 - -

Væri fleiri en einn áburðarhestur með í ferðinni var það kölluð "lest". Ferjutollur fyrir lamb í rekstri var 4 aurar, á í rekstri 6 aurar og sauð í rekstri 8 aurar. Fyrir að skipleggja stórgripi, nautpening og hesta, varð að greiða 1.kr. fyrir hvern. Ferjutollurinn var oftast miðaður við fiskvirði, var hann því oftast nokkuð lægri við ferjurnar í Þjórsá en við Ölfusá. Kom það til af því, að meðalalin var metin nokkuru ^{hærra} í Rangárvallasýslu en í Árnassýslu. Þegar Eggert Ólafsson ferðaðist

um landið, 1752 - 1757, var ferjutollurinn 1 alin, 2 fiskar eða "4 sk. specie" fyrir hvern mann og jafnmikill fyrir hestburðinn eða tvo bagga. Ferjutollurinn var ýmist greiddur í vörum (landaurum) eða peningum, og fór greiðslan oftast fram á ferjustaðnum, að minnsta kosti væri um vörur að ræða. Tíðast greiddu menn tollinn með afurðum búa sinna: Smjöri, skinnnum, kjöti, vaðmáli og öðrum þessháttar varningi. sem menn þóttust mega án vera. Allur var þessi varningur metinn á landsvísu: í fiskum og alin. Var þeim síðan breytt í peningaverð, miðað við meðalalin þá er gildi í sýslu þeirri, sem greiðslan fór fram. Meiriháttarbændur, sem mikið þurftu að flytja og oft voru á ferðalagi, höfðu þó flestir fastan viðskiftareikning við ferjubóndann, og voru þau viðskifti venjulega jöfnuð einu sinni á ári. - Vitanlega varð, ef svo bar undir, að flytja menn og fjenað á helgum dögum sem virkum. Er mjer kunnugt um að tekjurnar af ferjunni í Óseyrarnesi námu allt að 60 kr. til hádegis á þunnudögum. Þótti þetta mikið fje í þá daga og allgott verkamannakaup, jafnvel þótt fjórir menn væru við ána. Mun Óseyrarnes þannig hafa verið ein af hinum bestu innnytjajörðum sýslunnar, jafnvel tekjumeiri en sýslan sjálf. Voru bændurnir þar um langt skeið auðugustu menn sýslunnar. - Árið 1880 fluttist Árni sýslumaður Gíslason frá Kirkjubæjarklaustri til Krísvíkur. Ljet hann þá um haustið reka ^{hef} allt sitt sauðfje, samtals 1207 fjár, þangað. Allur þessi fjárrekstur var fluttur yfir Olfusá á ferjustaðnum í Óseyrarnesi. Ferjutollurinn fyrir þennan flutning er talinn hafa verið 7 ^{en} kindur fullorðnar, á ýmsum aldri og mismunandi að gæðum. Venjulega voru þarna við ána aðein eitt eða tvö skip í fórum, en nú voru þau 4. Stóð flutningurinn yfir frá miðjum morgni til miðmundaum daginn. Fullum þrem hundruðum sauðfjár fargaði Árni sýslumaður heima fyrir að Kirkjubæjarklaustri, og 236, mest sauði, ljet hann reka til Reykjavíkur til slátrunar. Þetta fje var flutt yfir Olfusá á Kotferju. Fjáreign Árna hefur því, ~~um~~ haustið 1880, í verið 1750 áður en förgum og flutningar fjársins hófust. Hefur sonur sýslumannsins, herra skúli læknir frá Skálholti, sagt mjer að tala þessi sje rjett. - Obbin af öllu því fje, sem rekið var til Krísvíkur lifði ekki veturinn af ^{heldur} ~~eða~~ fórst á ^{fjar} annan hátt. Ódæma dýrbit, en þó mest strok mun hafa ollað því, að fellir fjársins varð svo gífurlegur. Var fjeð óhagvant, en heimþráin svo mikil, að það hikaði ekki við að setja sig í árnar, en ekkert heimatök að synda yfir vötnin, m.a. Olfusá, sem er um 300 faðmar á breidd þar sem hún er mjóst, á ferjustaðnum í Óseyrarnesi, og þar fórst það hópum saman. Aðeins um 60 fjár komust austur undir Eyjafjöll. Var það handsam að þar, eð, gafst upp af voðbúð og þreytu, en ^(Aðeins) einn sauður og dilkær með lambi sínu komust alla leið til hinna þráðu átthaga sinna að Kirkjubæjarklaustri á síðu: Ferðalagið var langt, um 300 kilometrar,

með öllum þeim krókaleiðum sem fjeð hefur orðið að fara. Úrlög fjár þessa eru dapurleg mjög og má með sannni segja, að "römm er sú taug," / ~~er dregur~~ ~~reikka föðurhúsa til~~. Fjárflutningar þessir, sem raunar eru ekki neinið merkisviðburðir, sýna ljóslega hversu harðýðgislegri og hlífðarlausri meðferð mörg skepnan varð að sæta fyrrum. Vafalaust mun það nú mjög breytt til batnaðar, en þó uggir mig, að víða muni ábótavant í þeim efnum, þrátt fyrir hina marglofuðu "menningu vorra tíma". - Þess var þegar getið, að í Óseyrarnesi er Ólfusá oft afaðill yfirferðar á vetrum, einkum þegar mikið ísskrið er á henni eða hafrót í sjónum. Það var því ekki vandalaust að vera ferjumaður þar eða á Sandhólaferju, þegar stórir fjárrekstrar komu að ánni, eða fleiri tugir vermannna þyrptust út í bátanna, sem einatt bar við í Óseyrarnesi, er menn vildu komast yfir ána í myrkri og vondu veðri. Sumstaðar, t.d. á Sandhólaferju, urðu ferðamennirnir, - og jafnvel ferjumenirnir léka, - að vaða langar leiðir (frá báðum hökkum) þera þyngstu byrðar (bagga og fje) út í bátana og af þeim, hvernig sem viðraði, votir upp að mitti. Að þessu loknu varð að róa stóru og hlöðnu skipi gegn straumi og vindi og auk þess, þegar yfirum var komið, að reka þreytta og oft löðursveitta hesta ríðandi manna út í ána og jafnframt vera nógu fljótir til að handsama þá, er þeir komu upp úr ánni og þutu sinn í hverja áttina, titrandi af kulda úr helköldu jökulvatninu og ísskriðinu. Að lokum varð svo að leggja á hestana og láta upp á þá baggana eða reiðtýgin svo þeir gætu haldið lengra fram leiðar sinnar til næsta áningar eða áfangastaðar. Þeir voru, eins og ferjunar, lögskipaðar, og máttu menn því eigi æja lestum sínum annarsstaðar svo eigi yrði örtröð að á engjum og haglendi annara manna, er land áttu nærri alfaravegum. Það bótti ókostur á jörð, lægi hún mjög nálægt þjóðbraut og því þurfti að [þætta úr því] með því að vernda ~~þá~~ ^{á einu} gegn yfirgangi lestarmanna. Annars voru það fastar venjur sem rjeðu mestu um það hvaða áningarstaði skyldi nota og ná til, þann og þann daginn. - Menn þeir, er til þess voru valdir, að ferja fólk og fjenað, langar lestir, mikin varning eða annan vandasaman flutning yfir stórárnar, máttu engir arlokar eða aukvisar vera. Voru oftast valdir til þess víkingar einir, harðsnúin og snarráð snöfurmenni, sem ekkert ljetu á sig fá, hvorki vökur nje vosbúð, erfiði nje illa aðbúð á annan hátt. Er engum ofsögum af því sagt, hve vasklega og vel flestir þeirra reyndust í þessum svaðilföllum. Var það að vonum, því þeir höfðu aliðt upp og og unað hag sínum best þar, sem við ægilegustu nátturuöflin var að etja, brimið við strendur Suðurlandundirlendisins. Er nú fátt eftir af þessum djörfu og hughraustu víkingum austur þar, ferjumönnunum gömlu og góðu. Þó man jeg eftir nokkurum þeirra, sem enn eru á lífi, allir eða flestir. Frá Djórsá man jeg eftir Magnúsi gamla Friðrikssyni í Selparti, nú hátt á nírræðisaldri, og Ólafi Guðmundssyni frá Sandhólaferju, sem nú er 65 ára

að aldri, en þrotinn mjög að heilsu. Hann var um langt skeið talinn vera einn hinn harðfengasti og hraustasti maður þar um slóðir, hár og þrekinn, með jötunkrafta í kögglum og um langan tíma aðalferjumaðurinn á Sandhólaferju ásamt Pálma Einarssyni frá Þjóðólfsþaga og Rauðalæk. Kann Ólafur frá mörgum skrítnum og skemmtilegum að segja frá þeim tímum, er glaður í anda og síúðrandi. - Ferjumenn frá Óseyrarnesi eru enn margir á lífi: Þorkell Þorkelsson Jónssonar bónda þar, sá er fyrir sjóhrakningunum mikla varð 29. marz 1883. Jón eldri Jónsson frá Hlíðarenda, sem nú er til heimilis hjá dóttir sinni ~~að Hjalla í Ölfusi, kominn á níraðisaldur~~. Hann mun að vísu ekki hafa "stundað ána" að staðaldri, en oft mun hann þó hafa tekið þar duglega í árina á yngri árum, sem og einnig Bjarni Grímsson bónda Gíslasonar, er lengi bjó í Óseyrarnesi, samtímis Þorkeli Jónssyni. Loks má nefna hjón ein hjer í bænum, Einar Guðmundsson og Ingleifu Símonardóttir, sem hvort um sig voru langtímum saman aðalferjumennirnir frá Grími í Óseyrarnesi. Einar er nú fyrir nokkuru látinn en Ingleif lifir mann sinn og er nú orðin 87 ára að aldri. Hefur hún allt til þessa verið mjög ern enda með afbrigðum hraust til heilsu. Þótti hún víkingur til allrar vinnu ~~enda~~ talin "karlmanns-ígildi". Þótt ísskriðið í ánum, jakkerferðin og hrafnaskaflarnir væru oft ærið hættulega og erfið við að eiga, voru þau þó ekki hættulegustu ~~farartálmarnir~~, heldur ~~þaf~~ manngúinn sem ruddist út í bátanna, jafnskjött sem þeir kenndu grunns, enn hættulegri. Bar það eigi ósjaldan við, að bátarnir fylltust svo í einni svipan, að við ekkert varð ráðið. Lá þá oft nærri að menn og skip færu í kaf. Eina ráðið til að afstýra yfirvofandi hættu var þá það eitt, að hafa öflugt barefli við hendina og berja á báða bóga, hvern og hvað sem fyrir var og ýta ekki frá landi fyrri en allir mennirnir voru komnir á land og skipin ausin. Einkum var þessa þörf, þegar, eins og fyr var getið, ^{þá þorlaks höfn og vísa.} vermenn komu tugum saman að ánni, síðla dags eða seint að kveldi, í svarta myrkri og vildu sem skjótast komast heim til sín um helgar eða hátíðisdaga. - Furðu sjaldan hlaust þó slys af þessu eða ofhleðslu við árnar og var það dagnaði og stjórnsemi ferjumanna að þakka. Þó má geta þess, að þegar sjera Markús Sigurðarson, prestur ^á Reynis og Höfðabrekku, var að flytja sig og búslóð sína, árið 1800, að Mosfelli í Mosfellssveit, að ferjuskipinu hlekkst á í Óseyrarnesi, sakir ofhleðslu, svo að kona prestsins og sex menn aðrir drukknuðu. Prestur sjálfur komst af, svo og meðhjálpari hans, Ólafur frá Steig í Mýrdal, vinnumaður prestsins og annar ferjumaðurinn. - Fátt er varhugaverðara við hleðslu opinna báta og skipa en mikill mannfjöldi, skelfiskur, ef ágjafar er að vænta, ofhleðsla af asfiski svo og heyflutningur. Ofhleðslan er þá ekki ávalt auðsæ, eða ekki athuguð fyr en um seinan. Þess er skemmst að minnast er línuveiðarinn "Orninn" frá Hafnarfirði fyrir fám árum fórst fyrir norðurlandi. Töldu allir sjófróðir menn að ofhleðsla

hafi ollað þessu dapurlega slysi. Þaðrerrakunna að einatt eru síldveiðas-
skip offyllt svo, að furðulegt má teljast að ekki ^{skulu} hafa oftast hlotist stór-
slys af. Kappið er aðeins þá best, er forsjá fygir. - (Lohafendi, Þrómufendi, Lestir)
Vorlestir. Að voryrkjum loknum, fardagaflutningi, fráfarum, hirðingu taðs
og ullar svo og Jónsmessuferðum, þar sem þær tíðkuðust, byrjuðu hinar svo-
nefndu "vorlestir". Sammæltust þá bændur úr sama byggðarlaginu á ákveðnum
stað að kveldi og náttuðu sig á fyrsta áfangastaðnum. Tjölduðu þeir þar
tjöldum sínum og hjeldussíðan ^{lagu} leiðir til kaupstaðarins. Var það
länguðvegur um vötn og eyðisanda. Ferðir þessar hófust ávalt með því, að
allir þeir er þátt tóku í förinni, tóku ofan höfuðföt sín og lásu í hljóði
og hver fyrir sig, ferðamannabæn sína. Þetta var síðan gert á hverjum morgni
er upp var lagt á leið að heiman og heim aftur. Þetta var vafalaust góður
siður, og hugsanir þær sem vöknuðu í huga ferðamannsins efalaust verið góð-
ar og göfugar og bænarröðin sem borin voru fram við slík tækifæri verið
heit og innileg. Bændur ^{gá} ^{nu} ^{hinn} trú og traust ferðamannsins á því, að ferð-
in mundi takast giftsamlega, en friðaði og róaði ástvinina sem eftir urðu
heima. - Vörur sínar fluttu ferðamenn í hærusekkjum, sem unnir voru úr
fax- og taglhári, tvísnúnu eða þrinuðu bandi. Voru þeir með ýmsum litum,
tenntir og röndóttir. Sekkirnir þóttu bæði sterkir og fallegir enda voru
þeir vatnsheldir flestum sekkjum betur. Lestir öll þótti því fegurri og
föngulegri sem hærusekkirnir voru ^{litir þeir} samlitari og samstæðari að gerð og stærð.
Sekkir þessir gengu kaupum og sölum og voru mjög eftirsótt vara. Voru þeir
venjulega ^(umhverfi) matnir á 8 - 10 fiska á landsvísu. Algeng verslunarvara milli
langferðamanna austan úr Skaftafellssýslu og bænda úr útsveitum (Bakkanum,
Flóanum og víðar) voru ^{sumir} reiðingstorfur, framanundirlög og dýnur ferðamanna.
Væru dýnurnar og framanundirlögin melriðin eða fóðraðar meljur, voru þær
sjerstaklega útgengileg vara og kostaði meljan þá 20 fiska. Til langferða,
slíkra sem þessara, sem einatt mátti gjöra ráð fyrir að stæðu yfir í hálf-
an mánuð eða meira, þurfti allmikinn útbúnað. Mennt höfðu því ávalt eitt-
hvað til vara af reiðingum, reipum, hrosshárgjörðum, skeifum o.s.frv.
ef eitthvað skyldi fara aflaga. Þess var og vandlega gætt, að "einhver í
ferðinni" hefðu með sjer ýmislegt annað sem gjöra mátti ráð fyrir að á
þyrfti að halda, svo sem vana klaufhamar og naglbít til þess að járna
með hestana ef þess gerðist þörf. Loks var og sjálfsagt að hafa blásteins-
vatn eða eirlög og fituborna tjörutól með í ferðina. Var þetta notað til
þess að bera á baksár, ef hestar meiddust, eða á hófa ef þeir rifnuðu
og ef hesturinn heltist af blóðjárninu. Einn hlutur þótti ómissandi, það
voru hin svonefndu hankajárna. Þau voru notuð ef hestur varð holbólgin
eða hóstsjúkur. Ef svo bar undir var hankajárninu stungið í gegn um hesið
á hestinum eða herðakappinn og hrosshársfljetta dregin í gegn og hnýtt
að, svo að úr þessu varð hönk. Þó þetta væri ein af hinum svonefndu hrossa-

lækningum, batnaði hestunum oft bæði fljótt og vel. Síðan þetta er ritað hefi jeg orðið þess var, að menn hafi dregið í efa að lækning þessi væri heppileg og jafnvel talið hana skaðlega. Þannig hefur herra Oddur Oddsson, frá Eyrarbakka, getið þess á einum stað,¹⁾ að í kringum hönkina hafi safn-safnast gróftur og bætir svö við, að þetta hafi átt að vera "hin besta heilsubót fyrir skepnuna"! Þetta fæ jeg ekki skilið á annan hátt en nappurt háð um þessa gömlu venju. Tel jeg ekki rjett að bera slíkt á borð fyrir lesendur öldungis að órannsökuðu máli og að því er virðist til þess eins, að kitla þá er ókunnugir eru þessum efnum. Sannleikurinn er sá, að þetta er ekki einungis gert enn í dag á skepnunum, bæði hjer og erlendis, heldur einnig á mönnum og er þá notaður silkipráður í stað hrosshárs. Þekktur læknir hjerrí þénum hefur tjáð mjer, að þetta ráð gæfist einatt mjög vel, því að um hönkina söfnuðust vessar sem líkamanum eru óhollir. Annars hefði háttvirtur höfundur fyrnefndar greinar mátt vita það, að bændur lögðu það ekki ^{almennt} í vana sinn að særa gæðinga sína að óþörfu, slíkt dálati sem þeir höfðu á þessum ferfattu vinum sínum. Það er ekki rjett að gera lítið úr þessum svokölluðu "hrossalækningum" eða "húsráðum", vegna þess að þau byggjast á æfagamalli reynslu og venjum sem sjálfsagt er að halda í heiðri og rannsaka. - Þetta varð nú lengra en til var ætlast og skal nú byrja aftur þar sem frá var horfið. Ekki mátti nesti til allrar ferðarinnar vanta. Var það aðallega heimabökuð pottbrauð, kökur, smjör, reykt kjöt, kjúkur ^(ostur) og harðfiskur og síðast en ekki síst legill eða kútur af sýrublöndu, ^{legðum} sem ávalt var bundinn við klyfberabogann. Matföngin voru geymd í malpokum, sem, líkt og sekkirnir er fyr var getið, voru búnir til úr faxhári, fatlingum og bukharí en smjórið ^{var} í öskjum, sem oft voru auðkendar með fangamarki eigandans. Tóku þær 2-4 merkur (1-2 pund) og sumar jafnvel meira. Malpokarnir voru líkir því sem þvertöskur urðu síðar, lokaðir í báða enda, með opi á annari hliðinni. Stóð lítt á þeim vatn fremur en hærusekkjunum, svo þjettir voru þeir og vel gerðir. Oftast voru 2 eða 3 tjöld meðfylgjandi hverri 20 - 30 hesta lest og sváfu 4-6 menn í hverju þeirra. Þau voru gerð úr grófgerðu bandi eða hæruskotinni ullar-einskeftu. Þoldu þau ágætlega bæði regn og rokviðri væri þeim vel tjaldað. Tvær súlur, sín til hvors enda og mánás, sem kræktur var í súlurnar, hjeldu tjöldunum uppi og útpöndum, en tjaldhælar niðri. Í tjöldunum höfðu menn reiðverí sín undir höfðinu, dýnur og meljur en lágu á heyi eða mosa og höfðu brekán eða aðrar ábreiður yfir sjer. Hverjum fulltíða ~~manni~~ og færum lestamanni var ætlað að hafa 4-6 hēsta í lest. Fylgdu þeir ávalt með lestinni og riðu fremsta hestinum, alvönunum og traustum vatnahesti, en bændurnir og aðrir, sem lausríðandi voru, riðu ýmist með lestinni eða á undan henni. Brugðu ^{þeir} sjer heim á bæina og luku þar viðskiftum sínum við þá menn er á

1) Sbr. "Eimreiðin" XXXIX ár, bls. 31. ritg. "Skreið"

leið þeirra voru, og þeir áttu einhver viðskifti ~~[viðskifti]~~ við eins og oft vildi verða. Viðskifti manna á milli voru ærið ólík sem þau eru nú og áreiðanlega hagkvæmari aðiljum.

Ferðalög fótgangandi manna. Þeir voru ekki allir háir í loftinu eða nein drekamenni, drengirnir, sem voru "að ganga í verið" út á Bakka eða suður með sjó. Komu þeir alla leið austan úr Skaftafellssýslu og jafnvel austan úr Oræfum, með þjónkur sínar í helsingjapokum á bakinu, föt sín, skinnklæði og eitthvert nesti. Þessar ~~erfiðu~~ göngur urðu þó áreiðanlega til þess að koma seigjunni og tápínu í margan þeirra, og það eitt er víst, að þeir hlökkuðu mjög til þess, öll sín æskuár, að geta sem fyrst átt kost á því "fara til vers", eða eins og það var stundum nefnt "að fara í verið". Margir þeirra sem enn eru á lífi, minnst þessara stunda ætíð með gleði og ánægju. Gæti jeg sagt frá ýmsu skemtilegu sem á daga mína dreif "í verinu" og því sem jeg veit um þessi ferðalög, en því verður að sleppa að þessu sinni og látið bíða annars tækifæris. Aðeins vildi jeg hjer segja frá tveim ferðum, sem farnar voru á ~~næst síðasta~~ tug síðustu aldar. Hd

Varpa þær skíru ljósi yfir erfiðleikanna og jafnframt ávinninginn (!) sem menn höfðu af slíkum ferðum og engu síður áræðinu, kjarkinum og þrautseigjunni, sem ungir menn sýndu á þeim árum. - Í janúarmánuði 1883 ^{þórn} lögðu þrír menn ~~app~~ af Bakkanum fótgangandi suður til Reykjavíkur. Var erindið að sækja þangað ýmsar vörur til útgerðar á fiskibátum, svo sem lóðarlínur, færi, hamp og öngla. Yngsti pilturinn var á átjanda ári og bar 58 pund á baki sjer, en hinir piltarnir voru rúmlega tvítugir, og báru ^{þeir} sín 56 pundin hvor. Það var venja fótgangandi manna, að fara hjer upp á bæina kvöldið sem lagt var afstað austur, til þess að geta hafið göngu því fyr að morgni og feyna að ná yfir "fjallið" (Hellisheiði eða Lágaskarö) næsta dag. Piltarnir náðu að Lækjarbotnum (nú "Lögberg") um kvöldið og náttuðu sig þar. Síðar, um kvöldið battust einnig þrír menn austan úr Grímsnesi og Laugardal ^{i höpinum} og voru þeir á besta skeiði, fílefldir menn og fræknir göngugarpar. Byrði hvers þeirra mun hafa verið innan fjórðungs að þyngd, svo þeir máttu því teljast svo til lausgangandi. Um nóttina hafði hlaðið niður svo miklu fannkyngi að hvergi sást til jarðar. Snjórinn var svo djúpur að hann tók mönnum í mitt læri eða meir. Fönnin var þjett og þung mjög til umferðar. Eigi að síður lögðu piltarnir, sex saman, upp frá Lækjarbotnum, klukkan tæplega sjö um morguninn og tróðu þeir þrír, er ljettastir voru á sjer, brautina fyrir hina þrjá. Þetta gerðu þeir alla leið og án hvílda upp að Kolviðarhóli, en þangað náðu þeir kl. rúmlega 5 um kvöldið og höfðu þá verið fullar 10 klukkustundir, að komast þangað. Mun sú leið vera nál. 15 kílómetrum að lengd og er nú ^{þá} farin á bílum, í samilegu veðri, á 15 eða jafnvel 10 mínútum. - Á Kolviðarhóli snæddu piltarnir af nesti sínu og fengu sjer kaffi, en þó veðrið væri þá orðið bæði illt og

útlitið ískyggilegt mjög, lögðu piltarnir af Bakkanum bagga sína á bak sjer og hófu göngu sína upp í Hellisskarð, ^{þeir} og ætluðu að freista þess að komast austur yfir Hellisheiði um kvöldið. Þetta þótti hinum piltunum svo mikil vanvirða fyrir sig, að þeir lögðu af stað á eftir þeim og náðu þeim ofanvert við Skarðið. Var þá skollin á blindhríð og bálviðri af norðri. Ráðguðust þeir nú í skyndi um hvað til bragðs skyldi taka. Varð það að ráði, að haldið skyldi áfram, uns tveir þeirra, er fremstir gengu og tveir hinir síðustu sæju ekki grilla í vörður framundan sjer eða hinir að baki, ella skyldi snúa aftur. Kom nú brátt að því, að allar vörður hurfu þeim sjónum, dysjuðu þeir þá bagga sína undir einni vörðunni og hlupu síðan eins og færðin leyfði niður ^á Kolviðarhóli og náðu þangað um náttmál um kvöldið. Það voru þau Jón Jónsson og Kristin Danielsdóttir sem þá rjeðu húsum á Kolviðarhóli. Fengu piltarnir, þessir angurgapar, óblíðar viðtökur og óþvegin orð hjá Jóni gamla í fyrstu, er þeir komu ofan af fjallinu, en því betri og alúðlegri aðhlynnigu hjá þeim hjónum ^{þá} meðan þeir stöldruðu við, en það var hvorki lengur ^{en} njenskemur en þrjú næstu dægur! Stóð yfir látlaus stórhrið allan þann tíma. Að þessum þrem dægum liðnum lögðu þeir enn á fjallið, fundu farangur sinn og hjeldu svo áfram austur. Neðan undir Kõmbum skildu leiðir. Bakkamenn fóru yfir Ölfusá "á milli hverfa", þ.e. Arnarbælis og Kaldaðarness. Óðu þeir krapelginn upp undir hnje, alla leið niður á Bakka. Þangað komu þeir kl. 7 um kvöldið, og fóru síðan á sjónleik, sem sýndur var í þorpínu þetta sama kvöld. - 1. desember 1889 lögðu tveir menn af stað frá Felli í Mýrdal suður til Reykjavíkur. var annar ^{þinn} aldraður maður og hafði hest til reiðar, en hinn var ungur og hraustur vel og fór hann fótgangandi, sem fylgdar-^{maður} maður þess eldra; var gamli maðurinn á leið suður til þess að verja mál sitt fyrir landyfirrjettinum í Reykjavík. Þeir komu heim til sín aftur í byrjum janúarmánaðar og höfðu fengið ill veður og umbrota ófærð á leiðinni. Þeir tepptust við árnara dögum saman, og á heimleiðinni höfðu þeir verið 9 daga sunnan úr Reykjavík, austur að Sandhólaferju við Þjórsá. Í Reykjavík höfðu þeir staðið við í 3 daga. Fylgdarmaðurinn kostaði ferð sína að öllu leyti báðar leiðir, t.d. nesti, gistingar á bæjunum, þar sem eitthvað var tekið fyrir þær, svo og dvöl sína í Reykjavík. Fjekk hann 12 kr. - tólf krónur "fyrir túrinn". Þætti það að verðleikum nokkuð lítið nú á dögum. Öllum sem þessar línur lesa, hlýtur að vera ljóst, hversu menn áður fyrri urðu að leggja að sjer í baráttunni fyrir lífinu. væri mjer kart, ef þessar línur mættu ~~eigaa lítiðh þáttæx~~ í því, að kenna ungu kynslóðinni, sem ekki ólst upp á þessum erfiðu tímum, að meta að verðleikum baráttu feðranna, ^{og taka þraufarvísleitni þeirra að til eðli vreytvi} og er þá tilganginum nað.

Viðtökur og viðgjörningur ferðamanna. Viðskiftamenn. Verzlunarstjórinn vissi jafnan hvað lestunum leið, hinum gömlu og góðu viðskiftamönnum sínum, og var jafnan sjálfur eða ljét einhvern vera á varðbergi, til þess að vera viðbúinn, til þess að taka á móti þeim, er þeir riðu í hlaðið. Sæi hann þá koma austan sandbakkana, gekk hann út úr búðinni og beið þess að þeir þeystu inn hlaðið, berhöfðaðir og brosleitir, í einni fylkingu, til þess að fagna þessum gamla fornvini sínum, sem ávalt tók á móti þeim, hverjum og einum, með opnum örmum. Voru þeir þegar leiddir inn á skrifstofu hans, þar sem borð voru sett fram, með víni á glösum, er þeir gerðu sjer gott af, á meðan þeir ræddu um ferðalagið og verðlag allt á helstu vörutegundum, innlendum og erlendum, uns til lestanna sást sem á eftir voru. - - Bændur stóðu nú upp úr sætum sínum, með sína brennivínsflöskuna hver, til að gæðalestamönnum sínum á, meðan þeir fönsuðu ^{þessum} trússin, hrúguðu saman böggum og reiðtýggjum, tjölduðu hver á sínum tiltekna stað svo sem venja var. Duglegustu "erfiðismennirnir" (þ.e. þeir sem voru við vinnu utanbúðar) voru sendir út til þess að taka ofan af hestunum með þeim og bera hærusekkina, smjördöllunum, ^í tólgarskjöldunum, svo og harðfiskbaggana og aðrar vörur er þeir höfðu meðferðis inn í vörugeymslu verslunarinnar. Var þar öllu komið fyrir í ^{þeirri} röð og reglu, sem eigendurnir komu með þær, svo að hver og einn gæti gengið að sínu, er að því kom að vörurnar yrðu skoðaðar, vegnar og mældar, en það var ekki fyr en eftir 2-3 daga. Gátu því bændur og fylgdarlið þeirra lagt sig til hvíldar og sofið rólegir til næsta morguns, sem svo byrjaði með því, að þeim var boðið kaffi ("ferðamannakaffi") í ferðamannaskýlinu, skamt þar frá, sem tjöld þeirra stóðu, og var þeim fengið merki sem á var ritað: "ferðamannakaffi", er þær þeir svo sýndu í skýlinu, nær sem þá lysti til. Þar oft við, að um hádegisbil var búið að útbýta um 500 kaffibollum, er vitanlega voru veittir ókeypis. - Fjöldi drengja, með duglegum foringja, tóku hestana, fluttu þá upp á mýri og heftu þá þar. Komst þá margur drengurinn í tæri við tápmikla gæðinga, sem þeir vitanlega mattu gera sjer gott af, en þó í hófi, því hestarnir voru langþreyttir og þurftu hvíldarinnar við. Þessi var og meðfram ástæðan fyrir því, að enginn asi var á ferðamönnum fyrstu dagana sem þeir stóðu við. - ~~X~~ Flestir bændur úr hinum fjarlægari sveitum (Skaftafellssýslu) höfðu árleg viðskifti við bændurna á Bakkanum, einkum Stokkseyri, þó engin væri þar verslun í þá daga. Voru þessir bændur sem þannig hjeldu uppi viðskiftum sín á milli, nefndir "viðskiftamenn". "Viðskiftamaður" föður mins, var um langt skeið, Jón gamli Andrjesson í Þykkvabæjarklausturhjáleigu í Álftaveri, góður bóndi og hreppstjóri þar í hreppnum. Hann seldi föður mínum skinn, smjör og tólg, afsláttarhesta o. fl. verðið á feittum hesti var þá oftast, eftir núgildandi peningavefði lo krónur "innan úr skinni", eða ein vött af solum og fjórðungur af harð-

1 um hve. Capt. 1887 Hangað á v. v. 1910

ýsu, - stundum nægðu solin ein. Síðar varð kaupandinn einnig að "verka hána", þ.e. að raka skinnið, eirlita það, þurka og reykja, nema höfuðleður og héminga, sem kaupandinn fjekk í kaupbæti. Stundum seldi Jón gamli foður mínum unga hesta til lífs, en fjekk aftur á móti ýmislegt fiskæti, svo sem sláða skötu, harðýsu, hákarl og söl í ofanálæg. Verðið á slíkum viðskiftavörum var ávalt og undantekningarlaust miðað við verðlagsskrá og var að því vikið hjer á undan, hvernig sá viðskiftajofnuður var gjörður. Ennfremur var það ekki ótítt, að faðir minn ljetei Jón gamla fá 30 - 40 krónur í peningum. Var þetta ávalt skoðað sem lán sem borgarst^{skyldi} í peningum á næst^{kaup}vertíð eða næsta hausti. Að sjálfsögðu voru þessi lán vaxtalaus og á þess að aðrir hefðu nokkuð af þessum viðskiftum að segja, því engin skilríki voru gerð fyrir þessum lánum, orðin ein nægðu. Svo var venjan rík og reglubundin í slíkum viðskiftum og öllu því, er að þeim laut, að hvorugum viðskiftamanna kóm til hugar, að selja eitt lóð af vöru sinni til annara en viðkomandi viðskiftamanns, fyrri en hann var frágenginn, eða tjáði sig ekki vera kaupanda hennar. Þeir Geymdu því voru sína hvor öðrum og ljeteu hana ekki fala neinum, hvað sem í boði var, fyrri en þeir höfðu talast við og látið það af hendi, hvor til annars sem um var samið og þann varningsátt er þeim ljek hugur á. Brigðmálgi í slíkum efnum, hvort sem um mikið eða lítið var að ræða, voru næstum óhugsanleg. Kæmi slíkt fyrir af annarshvora hálfu, voru það skoðuð sem svik, sem ávalt leiddu til þess að ^{öllum}viðskiftum var lokið um aldur og æfi. Jeg minnst þess ekki, að jeg heyrði um nein svik talað, þegar Skafffell-ingur átti hlut að máli annarsvegar, en Bakkamaður hinsvegar, nema þegar Jón magnússon í Klaustrinu brást nafna sínum, Jóni í Mólúsum, með það, að koma skerflóðsmóra fyrir, um leið og hann kom skottu fyrir kattarnef. Er þessa getið í draugasögum þeim sem jeg hefi safnað til.

Verzlunin á Eyrarbakka um og eftir 1870.

Frá alda öðli hafði ein hinstærsta og umfangsmesta verzlun^{landsins} verið rekin á Eyrarbakka. Var hún um langt skeið ein hin illræmdasta af hinum dönsku einokunarverzlunum sem þá voru reknar hjer á landi. Lengi vel var hún í höndum þeirra kaupmanna er áður var í förum til Finnmerkur. Voru þeir hinir verstu viðeignar, harðir og ósvífir, og gengu á rjetti fólksins hvar sem þeir máttu. Fluttu þeir inn allskyns óþarfavarning, svo sem brennivín og tóbak, en ljetu nauðsynjavörur allar sita á hakanum. Út um allar sveitir voru erindsrekar þeirra að bjóða fólkinu þessar nautn-
vörur, að sjálfsögðu með okurverði. Óx drykkjuskapur og önnur óregla mjög (á þeirra tímum). Ýmsir hugsandi menn kærðu framferði þessara kaupmanna, en þær^{kerur} baru oftast mjög lítin árangur. Einokunar böndin áttu að vísu að heita leyst 1787, en hversu ^{þess} Dönnum þeim, sem verzlun ráku á Eyrarbakka í byrjun 19. aldar, hafi verið ljúft að slaka á þeim svo nokkuru næmi, má sjá á eftirfarandi sýnishorni; Á aðfangadag jóla (24. des) 1807, fer fram sáttagjörð ein, milli verzlunarstjórans á Eyrarbakka og sex skuld-
nauta verzlunarinnar, og er hún á þessa leið:

"Þann fisk sem við eignumst á næstkomandi vertíð, skulum við hvergi annars staðar burtselja en til Eyrarbakkahöndlunar; hrökkvi hann ei til okkar skuldalúkningar, lofum við að vinna í hverri þjenustu, sem vera vill fyrir tjeða höndlun og hvergi annarsstaðar, þar til okkar skuldir eru að öllu til Eyrarabakkahöndlunar aldeilis betalaðar, sem og að róa til fiski á þeim skipum sem hennar forstöðumönnum eru tilheyrandi."

Jóhann Chr. Sunckenbørg keypti verzlunina 25. júlí 1795, ásamt jörðunum Einarshöfn og Skúmsstöðum af hinni konunglegu finnmersku verzlunarsölu-
nefnd, fyrir 319 Rd. 85 sk. en 16. mars 1807 keypti Niels Lambertsen þessa sömu eign fyrir sama verð, og hefur hann^{þar} verið eigandi hennar 24. desember sama ár, þá er sáttagjörðin fór fram. -

Verzlunarhúsin. Það er talið líklegt, að hvergi hafi verzlunarhússverið meiri nje betri en á Eyrarbakka.¹⁾ Hinn 4. júlí 1774 framkvæmdi Steindór Finnsson, sýslumaður, virðingargjörð á húseignum verzlunarinnar. Gerði hann það samkvæmt "Vestindisk & Guinesisk, samt Toldkammer Collegii Ordre". Taldist honum svo til að húsin væru 3117 Rd. en áhöldin 1200 rd. virði. Íbúðarhúsið eitt var metið á 1800 ríkisdali, stendur það enn í dag og er því orðið 172 ára. Munu margir kannast við það undir nafninu "Húsið". Þá er jeg varvið Eyrarbakkaverzlun (1886 - 1902) var húsum þannig skipað:
1. Austast var aðalverzlunarhúsið, nálega 36 álnir á lengd, einlyft með háu risi og sneri það frá norðri til suðurs. Því var skift í þrjár deildir:

1) Sbr. Jón J. Aðils: "Einokunarverzlun á Íslandi" bls. 303

1894, þá 75 ára að aldri. -

4. Að norðanverðu var aðalgeymsluhúsið fyrir innlendan varning, 72 álnir á lengd. Þar voru allar innlendar vörur, vegnar, mældar og taldar: harðfiskur, ull, smjör, tólg, lýsi, sundmagar, hrogn o.s.frv. o.s.frv.

Við innganginn á austurenda hússins, voru tvær stórar metaskálar, með 12 eitt hundrað punda lóðum hver.¹⁾ Úr hverri skál gengu fjórar digrar jáfnkeðjur upp í enda vogarstangarinnar. Metaskálar þessar, sem rúmuðu af heilli lest, eða 10 - 12 troðfukla ullarsekki, voru svo nákvæmar að væri tveggjakrópnupeningur lagður á skálina, mátti vel sjá að "mjótt er mundangshófið." Um langt skeið var hinn alkunni sjógarpur Jóhann Gíslason, sem nú er fiskimatsmaður hjer í Reykjavík, við vogina. Varð bæði mjer og öðrum einatt starsýnt áh Jóhann, er hann var að sveifla þessum pungu lóðum upp og ofan af skálunum. Gerði hann þetta hvíldarlaust allan vorlangan daginn, eins og væri hann að leika sjer með fífuhnoðra!

Jóhann var þó ekkert drekamenni, ~~eg~~ dratthali hefur hann aldrei verið. Yfirmáurinn í þessu húsi, sem kallað var "pakkhúsið", var lengi Andrjes sál., sonur Ásgríms gamla og faðir Þorleifs Andrjessonar pípugerðarmanns hjer í bæ. Andrjes andaðist hinn 9. ágúst 1882, 42 ára að aldri.

Eftirmenn hans urðu þeir hver eftir annan Hjörþór sál. Illugason, tengda faðir Kristjáns Ó Skagfjörðs, stórkaupmanns, og Guðni sál. Jónsson frá Skeiðháholti. Allir höfðu þessir menn mikið og vandasamt starf á hendi. Þeir tóku á móti svo til allri innlendri og erlendri vöru, og skrásettu þær í bækur sínar. Auk þess höfðu þeir yfirumsjón með meðallri vinnu utanbúðar, upp- og útskipun allri og skráðu loks alla menn, sem í vinnu voru, að kveldi. Voru þeir oftast um og yfir hundrað að tölu. Þetta umsvifamikla starf sitt leystu þeir af hendi með mikilli samviskusemi og ráðvendni. Uppi á loftinu á þessu húsi var ullin geymd. Á sumrum sátu þar margar konur við að flokka ullina tæja hana og tæta. Var hún að því loknu látin í stóra ullarsekki, sem tóku 215, 235, og 252 pund hver. Var mismun þeirra og stærð þannig hagað vegna rúmsins í skipunum. Formaðurinn á ullarloftinu var lengstum Þorsteinn sál. Þorgilsson frá Rauðunefsstöðum faðir Ólafs sál. verkfræðings og þeirra systkyna, góður maður og gegn og vel að sjer um margt. - - Öll stóðu stórhýsi umhverfis stórt ferhyrnt svæði, þar sem geymd voru kol, bárujárn o.fl., en vestur af húsunum var afarstórt umgirt svæði fyrir trjávörur allar og timbur er til til verslunarinnar fluttist. Yfirmaður þarna var um langan tíma Guðmundur Felixson. Gegndi hann því starfi vel og með mikilli samviskusemi. Á næturnar var hafður vörður yfir timbrinu og húsunum, til að vaka yfir því að engu væri þar hnuplað. Vökumaðurinn var lengi Guðmundur gamli Stefánsson, faðir þeirra Sigurjóns Pjeturs skipstjóra og Sigurðar læknis, sem var í Fær-
1) áður voru það vætta-, lýsipunda- og pundslóð.

dæmi H.H. 30. des 1937: 18 -

eyjum, en ~~nú~~ í Kaupmannahöfn. Inni á svæðinu milli verslunarhúsanna (portinu) var varðhundur, vetur og sumar. Var hann látinn ganga laus á nóttum, en viðjaður járnviðjum á daginn. Var ekki laust við að kvenfólki og börnum yrði hverft við, er hundurinn kom fram í dyrnar í kofa sínum, með gapandi ginið og óð að þeim. Um þetta svæði láu járnteinar neðan frá sjó og heim að húsunum. Á þeim gengu hlaðnir vagnarnir upp og ofan allan daginn, þegar skip voru afgreidd. Komu ^{og komu} um langt skeið árlega um 15 - 16 skip til verslunarinnar, hlaðin varningi frá henni og til hennar.

Sem dæmi þess, hve feykimiklar innlehtar vörur fluttust til verslunarinnar, má geta þess, að dæmi voru til, að um 30 þúsund pund ullar kæmu inn á einum degi og tiltölulega jafnmikið af annari vöru. Mest barst að af saltfiski, harðfiski, hrognum og lýsi. Fluttist varningur þessi hvaðnæfa að, alla leið austan úr Oræfum (ullin) og utan úr Grindavík. (fiskur o. fl.) Meginþorri sjávarafurðanna kom þó úr nærliggjandi veiðistöðvum, Gátu þær orðið æði miklar, ef vel fiskaðist, því um eitt skeið gengu 18 skip frá Loftsstöðum og Tungu, 47 frá Stokkseyri, 28 frá Eyrarbakka, um 30 frá Þorlákshöfn og allmörg úr öðrum veiðistöðvum t.d. frá Vík í Mýrdal og ^{úr} Selvogi. - - Auk þeirra húskynna sem verslunin átti og að framan voru talin, átti verslunin brauðgerðarhús eitt mikið. Stóð það skammt frá verslunarhúsunum. Voru þar bakaðar allar þær tegundir brauða sem tíðkuðust um þá daga. Þar á meðal "Wienerbrauðin" góðu, sem annáluð voru fyrir gæði. Þau voru eigi minni en ^{sví}slík brauð eru hjer nú, en koæstuðu þó eigi nema 5 aura hvert. Efnið í þeim var það besta sem völ var á um þessar slóðir, endaljet sjera Eggert í Vogsósum einhverju sinni svo um mælt, að "Wienerbrauðin á Bakkanum væru það besta sem fyrirfyndist undir sólinni!" Þessi brauð og ýms önnur keyptu margir hjeðan úr Reykjavík, og rúgbrauðin voru miklu betri þar en hjer, eða það fannst okkur, sem stunduðu sjóinn bæði þar eystra og hjer á Seltjarnarnesinu. - - Bakarameistarinn á Eyrarvar um langt skeið, 25 - 30 ár N.C. Bach, sem nú er í Kaupmannahöfn orðinn háaldraður. Var hann alkunnur gæðamaður, gestrisinn mjög og vinmargur, bæði meðal innlendra og erlendra manna. Bach var enginn bindindismaður en þó ekki drykkfeldur. Fjekk hann orð fyrir það, að hann freistaði manna til vándrykkju. Það ámæli átti hann ekki skilið, fremur en þeir menn sem óspart veita bæði mat og drykk. Eiga þeir ekki sök á því, þó aðrir kunni ekki magamál sitt og borði yfir sig. Aðstoðarmaður Bachs var Jón Jónsson sem kallaður var "Jón bakari". Anæðaðist hann fyrir nokkurum árum á Eyrabakka í hárra elli. Voru þeir hvor um sig svo ástundunarsamir og iðju samir, að þeir bökuðu jafnt nætur sem daga, og höfðu þó oft ekki við að fullnægja eftirspurninni. - - Loks hafði verslunin stórt íshús til umráða. Þar var frystað kjöt, fiskur og sild, og var það ávalt fullt af þessum vörum. Sild var þar þó ekki fyr en á síðari árum, því hún var ekki notuð

til beitu fyr en undir seinustu aldamót. Voru hrogn mest notuð til beitu, enda ódýrari. Íshúsvörðurinn á Eyrarbakka, ~~vax~~, allan þann tíma sem jeg var þar og lengur, var Guðmundur Sigmundsson, sem nú er kaupmaður hjer í bænum, árvakur maður mjög, trúr og tryggur öllum þeim er við hann s skiftu. Var hann vel metinn af húsbændum sínum og öllum öðrum. - - -

Skip og landfestar. Hafnleysið við suðurlandsundirlendið gerði alla aðflutninga til óg frá versluninni mjög torvelda. Var Eyrarbakkahöfn svo ótrygg að til stórvandræða horfði oft og einatt. ^{svo mjög hætt} Sjávargangur, ~~(var svo mikill)~~ að nauðsýn bar til að flytja verslunarhúsin hvað eftir ~~//~~ annað. Skipin sem komu til Eyrarbakka voru einu nafni nefnd "Bakkaskipin". Komu þau fyrstu venjulega milli sumarmála og loka. ²⁾ Var þá oft orðið lítið um vöxrur eftir allan veturinn og vertíðina, því skip hafði ekki komið frá því í ágústmánuði árið áður. Menn voru því orðnir æði langeygir eftir skipi. Það var venja um langt skeið, að sá fjekk "sjónarvættið", ³⁾ er fyrstur manna varð til þess að segja hafnsögumanninum eða verslunarstjóranum að skip hefði sjest þar úti fyrir, og sú yrði raunin á að það væri "Bakkaskip." Mönnum þótti það mikill frami og fjárvon eigi minni, að verða fyrstur til þess að tilkynna komu fyrsta skipsins á vorin. Lögðu menn á sig miklar vökur í þessu skyni um sumarmála- og lokaleytið. En svo bar það alloft við, að þó að skipið sæist, þá komst það ekki inn á höfnina fyr en viku eða hálfum mánuði síðar, vegna þess að aldrei lögði svo sjó, að fært þætti að sigla skipinu inn. Rjeð vindstaða auðvitað hjer einnig mikið um, því vindur varð að standa af hafi, helst af suðvestri, til þess að fært þætti að sigla inn. Oft var skipið komið inn undir bringarðinn, eftir viku sveim út og vestur af Vestmanneyjum eða Hafnarbergi, en varð svo að leggja frá ^{aftur} að svo búnu. Sömu bú sífjum urðu þau skip aðsæta, sem inni lágu og út þurftu að komast. Komust þau einatt ekki út fyr en mörgum dögum eftir að þau voru búin til brottferðar. Þetta var að vomum mikil skapraun skipstjórum og hafnsögumönnum og þeim öðrum er hlut áttu að máli. Varð verslunin oft að greiða álitlegar upphæðir fyrir það, að skipin urðu að liggja inni á höfn lengur en um var samið. Voru mest brögð að þessu á haustin, því að þá var allra veðra von, en skipin hinsvegar sjaldnast leigð lengur en til ágústmánaðarloka. Þegar skip var ferðbúið og lestum lokað, var verslunarstjóran ^{sigurðinn} laus allra mála, og þurfti ekki að greiða legudagafje, þó að skip kæmist ekki út. Sundið, sem skipin fóru inn um og út aftur, heitir "Bússa", en hliðhalt því að austanverðu, er þó aðalsundið, Einarshafnarsund, og koma sundin saman að innanverðu, áður en þverbeygt er inn og austur á lónið, sem skipin lágu á. Á "lóninu" gátu mest legið þrjú skip samtímis. Áður fyrrum

1) Sjónarvættið var í fyrstu ein specia, en síðar 4 krónur.

2) þ.e. frá 20.april til 11.mai.

varð að "svínbinda" skipið, sem kallað var: Frá skipinu lágu tvær festar að framan og aðrar tvær að aftanverðu, út í skerin sem liggja á báðar hliðar, land- og sjávarmegin. Þegar svo brim eða mikið hafrót gjörði, brast stundum önnurhvor festin sjávarmegin og oftast er vissi í landsuðurráttina, því að þá mæddi óbrotið brimið og stríður straumur í vestur-átt svo þungt á skipinu, að hvorttveggja, samfara ofsaroki, olli því að eitthvað varð undan að láta. Brysti þannig önnurhvor festin sjávarmegin, brast hin líka og loks allar festarnar, og var þá ekki sökum að því að spyrja, að þá rak skipið óöfluglega upp á hellurnar fyrir innan, en á þeim var þá venjulega stórveltubrim. Bæði menn og skip voru því í afarmikilli hættu, ef skipin staðnæmdust þar. Slíkur sjávangangur er jafnan mestur um háflæðið og rað því skipið oftast yfir hellurnar og upp á sand, án þess að taka niðri eða brotna. Til þess að koma í veg fyrir slíkan voða að skip slitnaði frá festum, voru þau síðar látin liggja við svonefnt "sveifluakker" ("Svingl"). Lágu nú tvær festar út frá skærjunum sín hvoru megin - land og sjávarmegin - út í mitt lónið, þar sem skipið lá. Voru þær festar þar í stóran járnhring sem í botninum lá, en frá honum lá síðan öflug festi upp á framstefni skipsins og snerist hún á sigurnagla í miðju hringsins. Áþennan hátt tók brimið, vindurinn og straumurinn miklu minna á skipið en áður, því nú snerist það eftir vindi og straumi, jafnframt því sem skipið lyftist upp við hvert öldusog, er undir það reið, eins og lægi það fyrir fjaðrakrafti. Skipstjóri sá er þessa ný-^{vafalaust} breytni tók upp, var danskur, og hét Christiansen. Forðaði hann með þessu mörgum frá því að lenda í hinum kalda faðmi úthafsins. Kaldhæðni örlagann höguðu því þannig, að hann tók út af skipi sínu "Anne Louise" í Eyrarbakkaflóa skömmu síðar, ánbáljalögna og þessa veðri, en skipið sjálft, sem flutti saltfarm til Þorlákshafnar, strandaði þar nokkurum dögum eftir að skipstjórann tók út. Þegar skipin voru lögst við festar á Höfninni, og svo vel um þau búið sem unnt var, var þeim heilsað úr landi með þrem dýnjandi fallbyssuskotum og tveim flöggum, dregnum að hún. Var annað þeirra danski fáninn, en hitt lóðsflaggið, hvítt, með fimmblaðaðri rauðri stjörnu í miðjunni. Á haustin voru skipin kvódd á sama hátt og eins á sumrin, ættu þau ekki að koma aftur á því ári. Flest voru skipin frá 85 smálestum að stærð og 167 lestir mest. Komu mörg þeirra ár eftir ár, t.d. Thor, Terpsicora, Kristine, Niels, Elbo, Fredericia, Zephyr o.fl. Bær einn á Eyrarbakka sneri frampili til vesturs og var hann hærri en aðrir bæir þar í kring. Þótti þar næðingssamt, ef veður stóðu af vestur-átt og var því bærinn nefndur "Nepja". Jafnvel þó nafnið væri ekki óviðeigandi, þótti það ekki nógu dýrðlegt og fóru menn því að hugsa upp annað nafn og veglegra. Nú bar svo vel til, að einhver málfræðingurinn hafði bent á, að nafnið Zephyr þýddi hagan vestanblæ og væri því bæði veglegt

og rjett nafn handa Nopju gömlu. Var hún síðan nefnd Zephyr í höfuðið á gömlu skútunni þrimöstruðux, en í daglegu tali og í framburði varð nafnið "Seffír". Auk erlendu skipanna, hafði verslunin einnig milliferðabáta í förum. Fóru þeir með ströndum fram, austur í Vík í Mýrdal, til Grindavíkur, Keflavíkur, Háfnarfjarðar og Reykjavíkur. Minnþeirra (seglskip) hjét "Den lille". Var hann ekki stór en allgott skip. Síðar var þar og annar bátur (eimbátur) er "Oddur" hjét. Hann átti að vísu ekki að heita Þórarinn", heldur danska nafninu "Pil". Þetta nafn breyttist einhvernvegin í íslensku þýðingunni og varð "Oddur". Slíkan silakepp á sjó og valtróka hefi jeg aldrei þekkt; reyndi jeg hann oft að því, jafnvel í bláhvítalogni og rjómasljettum sjó!

Verslunarhættir við Eyrarbakkaverslun.

Afgreiðslan. Í þau sextánár, sem jeg var við Eyrarbakkaverslun, frá 1886 til 1902, höfðu nálægt 3750 manna föst viðskifti við hana. voru þeir nákvæmlega skrásettir, og hlaut hver sitt "númer". Þannig átti jeg t.d. nr. 1925. Gætu þeir ekki ssgt til um "númer" sitt eða þeirra sem þeir áttu að versla fyrir, gátu þeir ekki fengið afgreiðslu, nema því aðeins að þeir hefðu heimildarskjál í höndunum frá þeim sem reikninginn átti. voru þessi skírteini kölluð "Bevis". Á þeim var venjulega tekið fram hvaða vorur handhafi slíks skjals ætti að fá, eða fyrir hve mikla fjárhæð í vorum eða peningum mætti afhenda honum. Þegar búið var að afgreiða manninn gegn slíku heimildarskjali, var nafn hans skrifað á það, dagsetning o.s.frv. og það síðan dregið á band og geymt vandlega. Jafnframt var þess getið í viðskiftabók þess, er reikninginn átti, að úttektin hefði átt sjer stað gegn "Bevis". Væri ósin mikil og sendimaður mundi ekki númer sitt eða þess, er hann átti að versla fyrir, varð hann oft að biða þess alllengi að fá afgreiðslu, vegna þess að þá var enginn tími til þess að leita að "númerinu" í númerabókinni. Það var því nauðsýnlegt að muna "Númerin" sem best. Orsökinn til þess, að svo strangt var gengið eftir númerunum var sú, að áður fyrrum höfðu menn hnupað úr reikningum manna, með því að segjast eiga að taka út úr þeim. Eigi að síður gat það viljað til, að menn fölsuðu þessi heimilda-skjöl. Gat það verið miklum erfiðleikum bundið, að rannsaka slíkar falsanir og hafa hendur í hári sokudólgisins. Jeg gjori ráð fyrir að enn sjeu til slík heimildarskjöl eða skírteini og væri fróðlegt að sjá sum þeirra. Jeg hefi eignast 60 þessi skírteini með rithönd sjera Eggerts sigfússonar á vogsósum. Eru þau ærið einkennileg og efnisrík, og lýsa þau honum betur en margt annað, sem hann hefur sagt og ritað. viðskiftabækurnar voru á stærð við algengar sparisjóðsbækur og var nafn og töluröð eigandans skrifað framan á hana. Inn í þessar bækur voru allar þær voru ^{skrifaðar} sem viðskiftamaðurinn tók út eða lagði inn á árinu. Viðvárslok voru allar þessar viðskiftabækur gerðar upp

og búið til eftirrit af hverri þeirra. voru þessir reikningar sjaldnast tilbúnir fyr en í lok aprilmánaðar næsta ár og voru þá sendir út um sveitirnar með pósti[leða fyrstu ferðum sem fjellu. Biðu menn með mikilli óþreygju eftir eftirritum þessum. Bændur voru ekki síður áftirvæntingarfullir að sjá hvernig "reikningurinn liti út", en þeir sem nú leita hamingjunnar í happdrætti. Höfðu þeir oft beinlínis áhyggjur út af þessu.

Bækurnar voru bundnar með togleðri í knippi, tuttugu í hverju, voru þær á daginn geymdar í marghólfaðri hillu eða skáp, en um helgar og á nóttum í eldtraustum járnskáp. Stóð hann í einu horni smásólubúðarinnar, bak við sæti verslunarstjórans. Með þessu fyrirkomulagi, sem nú hefur verið lýst, var bókfærslan auðveld mjög og einföld. Mál og vigt varningsins var fært inn í ullar- eða fiskbækur eftir því sem við átti, og bækurnar síðan sendar inn í búð. Þar var fært inn úr þeim í viðskiftamannabækurnar (litlu) eftir þeirri röð, sem nöfnin stóðu í ullar- eða fiskbókunum, og viðskifta mennirnir síðan afgreiddir. Var þá kallað upp nafn mannsins eða hann leitaður uppi og hófst þá afgreiðslan tafarlaust. Væri hann ^{ekki} viðlátinn, eða að hann kæmi stundarkorni síðar, gat hann ekki komist ^{at}, fyrri en bókfærslumaður hafði afgreitt þann sem fyrir var, nema svo stæði á, að annar bókfærslumaður gæti gjört það. Í þessu efni, sem öðru, var viðhöfð hin stakasta reglusemi. Gat það því einatt verið bagalegt fyrir viðskiftamanninn, að vera ekki viðbúinn þegar nafn hans var kallað upp. - Á lestunum byrjaði afgreiðslan kl. 6 að morgni, og ^{áður} henni haldið áfram óslitið, fram til kl. 9 að kvöldi. Verslunarþjónarnir skiftust þá á um að fara heim til máltíða, eftir því sem ákveðið var fyrirfram um hvern þeirra, kl. 9 og kl. 10 til morgunverðar, en kl. 3 og kl. 40 til miðdegisverðar. Var þá blásið í lúður svo hátt og snjallt, að allir bæði utanbúðar og innan gátu vitað hvað tímanum leið. Til hvernar máltíðar var atluð ein klukkustund. -

Við hlið hvers bókhaldara stóð jafnan unglingsmaður eða byrjandi verslunarmaður. Var hann kallaður "Afhændingsmand" og laut hann boði ^{af þessum} bókarans í einu og öllu. Hlutverk hans var það m.a. að sýna viðskiftamönnum vörurnar, velja þær með honum, veita þær, telja og mæla, eftir því sem um var beðið og bókarinn sagði fyrir um. Jafnframt þessu skráði hann það í viðskiftabók mannsins, þegar afgreiðslumaðurinn kom aftur og sagði til um hvað hann hefði látið úti. Allt sem skráð var, var skrifað á dönsku, og ennfremur viðtöl öll á milli verslunarstjóra og bókara annarsvegar, og viðtöl þeirra við undirmenn sína hinsvegar, fóru fram á því máli.

Aftur á móti töluðu innlendir menn móðurmál sitt við viðskiftamennina og jafnvel við yfirmenn sína alla, nema verslunarstjóran. ¹⁾ Kom þá stundum fyrir að Danirnir töluðu ekki íslenskuna sem best. Eru ^{sagðar} til margar sögur af því, er landar og Danir ræddust við og skildu illa, eða alls ekki, hvor

1) Nielsen. Thorgrimsen mælti íslenska tungu mjög vel.

annan. Ein þeirra, sem einnig er gott dæmi þess, hvernig afgreiðslunni var hagað, er þannig: Danski bókarinn segir við afgreiðslumann sinn: "Pot og Pægl Brændevin!" Afgreiðslumaðurinn endurtekur þetta, fer samtundis og mælir viðskiftamanninum hið umbeðna. En er hann kemur til bókararnáls aftur, er honum íslenskan tungutamari og segir: "Fimm pela brennivín Daninn verður æfur við og segir með miklum rembingi: "Hva'be'har?" Jeg har sagt Du skulde maale ham Pot og Pægl, men nu har Du maalt ham fem Pægl! Altsaa giver Du ham een Pægl!" - - Það var venja sumra manna þar eystra, þegar þeir ávörpuðu aðra menn, að segja: "Hvað skrafið þjer þá" í stað: "Hvað segið þjer þá til!". Einhverju sinni bar svo til, að karl nokkur hitti Lefolli á förnum vegi. Heilsaði karl honum og segir: "Jæja, hvað skrafið þjer þá, Lefolli minn??" Lefolli varð fár við, og svaraði um hæl: "Jeg skraber ikke noget!" - -

Á vorin, um vorlestirnar, og oft endranær, var ösin svo mikil, að til vandræða horfði með afgreiðsluna, vegna troðnings og þrengsla, og var þó búðin stór. Á slíkum dögum bar það iðulega við, að þó aðbúið væri að afgreiða menn allan daginn slitalaust og af mesta kappi, þá voru jafnmargir eða fleiri eftir að kvöldi til næsta dags, eins og þeir voru að morgni þegar byrjað var. Voru það oft hátt á annað hundrað fastra viðskiftamanna. Stóð slík ös einnát dögum saman. Urðu menn þá að bíða í 2 -3 daga, til þess að komast að. Austanmennirnir og þeir aðrir sem lengst voru að komnir, ljettu það ekki á sig fá, heldur biðu rólegir uns röðin komað þeim. Þeir þurftu að bíða hvort sem var, til þess að hvíla bæði sjálfa sig og hesta sína sem best. Bakkamenn og næsveitarmenn voru vitanlega daglegir gestir og fastir viðskiftamenn verslunarinnar. Voru margir þeirra "leiðir langþurfamenn", sem sjaldnast máttu biðja um mikið út á reikninginn sinn, því naumast var hjá þeim um miklar inneignir að ræða, heldur meiri og minni skuldir. Skuldir þessar borguðust þó venjulegast upp að mestu leyti einu sinni á ári. Gerðist það á kaupþíðinni á vorin, er þeir höfðu lagt inn afla sinn eftir vertíðina, ef hún þá hafði gengið samilega. og ull af nokkurum kindum, eða á haustin, er sumarkaupið var komið inn á reikning þeirra. Þessum mönnum - og þeir voru margir - var máske nóg að fá við og við eina eða tvær skeffur af rúgi, sem þeir svo möluðu sjálfir, til að hafa útakast á grautinn sinn, eða þá þeir fengu "sitt pundið af hverju", sem kallað var, en það var: 1 pund af kaffi, 1 pund af kandissykri og hálf pund af rót (exportkaffi). Aldrei vissi jeg til þess að verslunarstjórinn ljetti þessa menn synjandi frá sjer fara. enda var honum allra manna kunnugast um hagi þeirra og fann oft sárt til með þeim, ef þeir liðu skort. Þetta margendurtekna ^(ord) ~~(hug)~~ tak: "Sitt pundið af hverju" og stundum einnig: "Sín ögnin af hverju" skildu allir og vissu við hvað var átt. Það var orðið rótfast í hugum manna og meðvitund.

Fyrir jól og aðrar stórhátíðir fengu menn venjulega ^{einhverja} frekari úrlausn, t.d. 1 pund af brauði, skonroki, hagldabrauði eða skipsbrauði, 1 eða 2 pund af púðursykri (Farin) $\frac{1}{4}$ pund af munntóbaki eða $\frac{1}{2}$ rjólköggul.

Loks var það talin sjálfsgöð skylda, að láta menn fá á jólapelann og aldrei minna en á þriggjaþelafloösku og má segja að "lítil sjeu not lífsins án sælgætis!" Þá ^{þó} þótti sælgæti þá, þó ekki væri það meira en þetta nje margbrotnara, og vist er það, að menn áttu þá engu síður en nú, gleðileg jól, sem geymdust í hugum manna um aldur og æfi, sem sannkallaðar sælustundir. - [Jafnframsínum eigin vörum, voru sveitabændur einatt með vörur fyrir aðra, kunningja sína, börn sín og vinnuhjú. Þannig var Markús gamli Jónsson frá Bakkakoti í Meðallandi oft með sín 2-3 pundin af ull fyrir um og yfir 20 menn aðra frá heimili sínu eða nágrönnum. - Þegar byrjað var að afgreiða, dró viðskiftamaðurinn blað eða bók upp úr vasa sínum. Þar á var ritað vörumagn hans eða annara, sem hann verslaði fyrir, verðmæti þeirra eftir því sem hann hafði getið sjer til eða gert sjer áætlun um áður en hann fór að heiman og loks þær vörur sem hann þurfti að fá út. Hið fyrsta sem farið var fram á, var venjulega og undantekningarlítið, þriðjungur í peningum, því um skuldir var naumast að ræða þegar búið var að leggja inn ^{sum} ^{líman} lestunum. Því næst var beðið um brennivín, 2-4 potta, sumir jafnvel 1 eða 2 kvartél (40 - 80 potta). Það voru raunar ekki nema stærstu bændurnir, og þeir, sem mjög voru hneigðir til víns, sem leyfðu sjer slíkt eða þá þeir sem bjuggu við þjóðbraut og höfðu greiðsölu. Það var mælt um Magnús gamla á Skaftárdal, að hann seldi vín og græddist fje á. Einhverju sinni ^{er} ^{best} (það) bróðir hans, hann um eitthvert lítilræði, á hann (þá) að hafa sagt: "Jeg get það, en jeg geri það ekki!". Varð þetta ~~x~~ síðan að orðtaki þar eystra.] Að peningunum og brennivíninu fengnu, báðu menn um kornmatinn, kaffi, sykur, kol og salt, lit og járn, ljái og brýni o.s.frv. og lítið eitt af "kramvöru" en því nafni var álnavaran nefnd. Yrði úttektin meiri, en verði innlagða varningsins nam, þá var sjálfsgagt að draga úr henni, sína ögnina af hverju, öllu, nema peningunum og brennivíninu, því það hvorttveggja varð að koma til skila eins og um var talað. Að afgreiðslu lokinni, var það ófrávíkjanleg venja, að viðskiftamaðurinn fengi á "ferðapelann" og var það sjaldan minna en þriggjaþelafloösku af brennivíni. Væri um stærri viðskiftamen ^{nu} að ræða, þá fengu þeir á tveggja eða fjöggra-potta kút. Eins var það sjálfsgagt að bændurnir, synir þeirra eða vinnumenn, hefðu ávalt nóg á pytlunni meðan þeir stóðu við. Entist mörgum þeirra þessi "björg" svo vel, að þeir gátu gert sjer og vinum sínum gott af því á heimleiðinni eða jafnvel um lengri tíma. Sjaldan voru langferðamenn þó svo drukknir, að þeir gætu ekki haldið leiðar sinnar þessvegna. Aðalvínforði verslunarinnar var geymdur í "kjallaranum". Úr honum var vínið flutt í ámu eina, sem lá á hliðinni við norðurvegg búðarinnar.

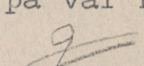
einn kvartpeli af messuvíni. Þetta tvöruskallaðar "góðgerðir" en voru í rauninni ekki annað en einskonar launauppbót. Þessu var síðar breytt: Í stað "góðgerðanna" komu 12 aurar fyrir hvern virkan dag vikunnar, sem greiddir voru í peningum á hverju laugardagskveldi. Yfirleitt var kaupgjald allt og vinnulaun greitt í vörum, en þeir sem inni áttu, gátu þó ávalt fengið þriðjung inneignar sinnar greiddan í peningum. Eins þótti það sjálfsagt að allir, jafnvel þótt skuldugir væru, fengju peninga út í reikning sinn til nauðsynlegustu þarfa, t.d. til opinberra gjalda, þinggjalds, prests og kirkju og annara slíkra áлага. Síðar voru þessi og fleiri gjöld skrifuð á milli reikninga, og talin sem peningagreiðsla. Var þetta gjört til hægðar-
auka ^{því alla þau} ~~allra þeirra~~ sem hlut áttu að máli, kröfuhafa og gjaldenda. Um eitt skeið gaf verslunin út gjaldmiðil þann er "vöruseðlar" nefndust. Þetta voru 1 kr., 2 kr. og 5 kr. pappirsseðlar og áttu að vera einskonar vöruávisanir. Seðlar þessir voru mjög illa þokkaðir, síst betur en landsbankakrónuseðlarnir, sem notaðir voru hjer um eitt skeið. Verkamennirnir utan búðar voru alloftast á sumrum nálega 100 að tölu. Af öllum þeim hópi ^{1 2 3} var aðeins einn ⁴ maður sem jeg vissi til að dró saman "góðgerðirnar" sínar yfir allt sumarið. Ljet hann reikna þær sjer til peningaverðs á haustin og tók þar út. Þetta fje, og það sem hann hafði sparað sjer saman af sumarkaupi sínu, fór hann með til Reykjavíkur og lagði það inn í sparisjóðsdeild Landsbankans. Þegar þessi maður var látinn, rúmlega fertugar að aldri, kom það í ljós aðskonrokskökurnar og brennivínskvartpelarnir, ásamt þurum þeim sem hann hafði sparað saman af sumarkaupi sínu, voru orðnir að tugum þúsunda króna. Lengi tíðkaðist sá siður, að bændur sendu vinnumennsina í verið, á Bakkann eða til Þorlákshafnar. Fyrir þann hluta ^{vinnumennsins} ~~launa~~ sem bændur áttu að standa straum af, ljetu þeir kaupamönnum sínum "Bevis" í tje. ^{2 3 4} Því var tiltekið hvað vermaður mátti taka út í reikning húsbónda sins, þess á meðal hið áður nefnda "sitt pundið af hverju". Sykurbirgðirnar voru því ekki meiri en svo, að þær nægðu jafnvel ekki fram að sumarmálum. Til þess að drekka ekki kaffið sykurlaust var vinnumanninum nauðugur einn kostur að kaupa ^{þat} ~~ham~~ fyrir peninga. Þ-essa aðstoðu notuðu ýmsir smákaupmann og aðrir þeir sem inni áttu, og keyptu smám saman upp allar sykurbirgðir verslunarinnar. Til þess að afla sjer peninga seldu nú vinnumennirnir smjör, fisk og brauð af mötu sinni og keyptu sykur hvar sem hann var að fá, eða aðrar þær vörur sem þá vanhagaði um. Þetta var í rauninni á kostnað húsbóndans, sem nú varð að greiða ^{sta atvör vöru} fleiri brauð en ella. Þeir sem sykurbirgðirnar áttu, eða aðrar þær voru sem þrotnar voru við verslunina, seldu þar nú okurverði, þannig að 1 pund af sykri var lagt að jofnu við hálf pund rúgbrauð (^{3/4} pund), 1 pundi af smjöri eða ríggildum þorski! Á þennan hátt urðu ^{1 2} rúgbrauðin sem vinnumaðurinn tók út, helmingi fleiri en þau sem vinnumaðurinn át sjálfur. Undan okurverslun þessari kvörtuð bændur oft og margsinnis. Til þess að

Áma þessi, sem tók ll lag^aertunnur, entist samt ekki legur en svo á lest-
 unum, að hana varð að fylla að áliðnum degi, þó fleytifull væri að morgni.
 Afarstór "krani" var á öðrum botni hennar og tveir smærri "kranar" út frá
 honum til beggja hliða. Mátti svo segja, að bunan stæði út úr þeim allan
 daginn, enda hafði sá er vínið mældi ærið að starfa, ~~því sífellt var hrópað~~
 "Þrjá pela! Þrjá pela! Hálfpela! Hálfpela! Kvartpela! Staup! Staup! Staup!..
 var þá auðvitað átt við brennivín og ekki neitt annað!!!] Það voru ^{því}
 nálega 1800 lítrar af þessari nauðsynjavöru (!) sem daglega gengu út um
 lestirnar. Auk ámu þessarar var önnur venjuleg lag^aertunna, með brennivíni
 af bestu tegund og hrökk hún venjulega til yfir daginn. Tunnur þessar
 nefndu sumir í spaugi: "Stóru synd" og "Litlu synd!". Var okkur sjerstaklega
 tekinn vari fyrir því að drýggja ekki slíkar syndir, jafnvel þó freisting-
 in væri mikil hjá sumum. Romm (hið víðfræga "Bakkaromm") Cognac, Whisky,
 og yfirleitt allskonar vintegundir hafði verzlunin ávalt til sölu.
 Auk brennivínsins voru einnig ýmiskonar meðul á boðstólum t.d. verk-og
 vindeyðandi dropar og "Grassia" svo og allskonar áburðarmeðul. Voru ávalt
 til nægar birgðir af þessháttar varningi. Þurftu menn þá ekki á "recepti"
 að halda, þó beðið væri um sem svaraði einum eða tveim "Hundaskömtum"!!
 Sjaldan reið kvenfólk til kaupstaðarins, og allra sist að það kæmi langt
 að. Var það ^{Konnum sínum} því venjavúenda að fara þeim einhvern dreitil á ferðapelanum,
 er þeir komu heim úr kaupstaðnum, því ekki máttu þær fara á mis við öll
 þessa heims gæði. Var þetta venjulega hálf eða heilflaska af víni sem
 kallað var "kvennavín." Vín þetta var búið til á þann hátt, að tekinn var
 stór flókahattur, á stærð við meðalskjólu, hreinn og vel þveginn. Hann
 var hengdur á þrem böndum upp í bita í "kjallaranum". Ofan í hann voru
 látin umsóp öll úr sykurskúffunum og síðan bætt við það púðursykri (Farin)
 eftir þörfum. Því næst var sjóðandi vatni helt í hattinn, og sykurlögurinn
 látinn síast í gegn um hann ofan í afarstórt trjeker. Við þetta bættist
 svo hæfilega mikill vínandi, en kirsuberjalegi blandað við allt saman til
 þess að liturinn yrði fagurrauður ogv sem gærnilegastur. Þegar þessari
 blöndun var lokið var ekki annað eftir, en að seta lögin^v á flöskur, og ganga
 frá þeim. Þegar búið var að reka tappaða í flöskurnar, með til þess gerðri
 tappavjel, og djfa flöskustútunum ofan í bráðið lakk, rautt eða grænt
 eftir atvikum, voru límdir á þær forkunnar fagrir miðar. Voru þeir prýddir
 myndum af vínberjakönglum, logagyllum engla-hámyndum ^{öllum} í hornum en Amor og
 og Venus í miðju. Vorum við stíð hrifnir af þessu sköpunarverki okkar og
 þótti það harla gott. Það liggur í augum uppi, að allur þessi brennivíns-
 straumur hlaut að hafna ~~á~~ ~~för~~ ~~með~~ ~~sjer~~ mjúkinn og palmannan drykkjuskap í
 för með sjer, og leiða sannka~~l~~ða brennivínsöld, yfir landið. Keyrði jafnvel
 svo úr hófi, að öllum hugsandi mönnum hlaut að standa stuggur af. Leiddi
 það til þess, að mörg bindindisfjelög voru stofnuð. Verður þeirra að nokkurt

Þetta er líkleglega mynd af þessari mynd, sýndur er þessi mynd og stíll.

getið síðar. - - Auk hinna mörgu föstu viðskiftamanna var og fjöldi annara sem versluðu í "lausakaupum", þ.e. fyrir peninga, ull eða aðrar vörur á ljetta vog. Enda þótt peningar væru lítið sem ekki notaðir í viðskiftum manna á milli í þá daga, kom þó einatt "drjúgur skildingur" inn á þennan hátt. Það ~~væru~~ þeir Jón á Loftsstöðum, ~~þeir~~ Isólfur bróðir minn og jeg, sem oftast höfðum þessa verslun á hendi yfir sumartímann, án þess þó að hafa "Afhændingsmand" okkur til aðstoðar. Á öðrum tímum gegndu ^{áður minn} ýmsir þessum störfum og var ávalt mikið annríki og ónæði samfara þeim. - - Almenningi, bæði til lands og sjávar, þótti gott að skifta við Eyrarbakka-verslun. Þótti hún framúrskarandi áreiðanleg og lipur í viðskiftum, enda vissi jeg aldrei til þess, að nokkuru sinni væri kvartað undan ^{rágr} vog eða mæli. Vörurnar, þóttu að vísu nokkuð dýrar, en voru annálaðar fyrir gæði, svo að óvísða þóttust menn eiga kost á betri varningi. - - Til fróðleiks, og eins til þess að sýna, hve umfangsmikil Eyrarbakka-verslun var, skulu hjer taldir nokkrir liðir útreikningum verslunarinnar eins og þeir voru árin 1875 og 1892. Varð hún þó mun umfangsmeiri síðar. Árið 1875 komu 10 skip til verslunarinnar en 1892 voru þau 14.

	1875	1892
Inneignir	Kr. 24512,09	24433,49
Útistandandi skuldir	- 19382,47	75870,58
Kostnaður	- 5145,64	6765,80
Laun	- 7257,21	15011,83
Verslunarágóði	- 7439,99	3301,82
Vörubirgðir	- 119155,12	221506,75
Verslunarmagn	- 427449,29	611870,16
Eyðslufje	- - -	2875,80
Rýrnun og lök vigt	- 817,04	1138,17

Reikningar þessir eru gjörðir í lok ágústmánaðar hvort árið, þegar öðlum vor- og sumarlestum er lokið. Þess ber að gæta, að þá var hver króna þre-^{sta} jafnvel fjórfalt verðmeiri en nú er. - - - (1937)

Starfsmenn verslunarinnar. Rúmið leyfir ekki að geta allra þeirra verslunarmanna sem um lengri eða skemmri tíma störfuðu við ^{Eyrarbakka} (verslun~~ina~~). Verður aðeins þeirra getið, sem þekktastir voru og lengst háfau starfað við hana. Skal þá fyrst getið Guðmundar sál. Guðmundssonar bóksala, sem var í þjónustu verslunarinnar samtals um 56 ár. Hann var ástundunarsamur mjög, nákvæmur og ábyggilegur. Guðmundur ritaði fagra rithönd. Var hún ávalt jafnfögur, hvortx sem hann ritaði hratt og af kappi eða hann lagði sig til. Síðustu ár sín átti Guðmundur heima hjer í Reykjavík, og er nú fyrir skömmu látinn. Synir hans eru þeir Guðmundur kaupmaður á Selfossi og Sigurður bóksali á Eyrarbakka. - Kristján Jóhannesson (d.8.febr.1910, 43 ára að aldri.) var um tekt, er hann kom sem vikadrengur til Nielsens gamla. Sá hann skjótt hve góður, ráðvundur og athugull piltur Kristján heitinn var, og tók hann því í búðina til sín. Við vorum samtímis við verslunina þau 16 ár sem jeg starfaði við hana, og auk þess vorum við í stjórn Spari-

sjóðs Árnæssýslu um 10 ára skeið, ásamt Guðjóni Ólafssyni (d. 27. júní 1918 65 ára að aldri), þar til jeg fluttist til Reykjavíkur. Jeg þekkti Kristján manna best og reyndi hann ávalt að tállausri tryggð, staðfestu og samvisku semi. Kristján var manna glöggastur á tölvísi, þó eigi væri hann lærður í þeim fræðum. Var honum jafn sýnt um reikning og tölur, hvort heldur var í huganum eðan með pennanum. Svo minnugur var hann á tölur, að hann mundi svo að segja hvers einasta fasta-viðskiftamanns. Nægði að segja til um nafn viðskiftamannsins, gerðist þess þá ekki þörf að fletta upp númerabókinni, ef Kristján var einhversstaðar á næstu grösum. Sparisjóði Árnæssýslu stjórnaði hann til dauðadags með frábærum dugnaði og árvekni. Var það mikil tjón fyrir Eyrarbakka er hann fjell svo skjótt frá. - Guðjón Ólafsson var hinn mesti ágætismaður, glaður og góður við alla, smáfyndinn og vel hagorður. Eru til margar smellnar vísur eftir hann. Því miður hefur hann lítið haldið þeim á lofti, því hann var dulur í skapi að eðlisfari. Fáskiptinn var hann um aðra menn og þeirra hagi en því raunbetri ef til hans var leitað um góð ráð. - Siggeir Torfason var meðal þeirra fyrstu, er jeg kynntist þegar jeg kom til verslunarinnar. Mun mjer seint gleymast hve leiðbeinandi hann var og ljúfur við mig, ungan og óreyndan unglung, hve umburðarlyndur og átölulaus (~~hann var~~) ef eitthvað bar út af, og var hann þó skapmikill. Var hann ávalt reiðubúinn til þess, að leiðbeina mjer með hógværð og stillingu, hvernig þetta eða hitt ætti að vera. Það má telja happ fyrir hvern ungan mann, sem lítið kann og er einurðarlítill, að komast undir stjórn slíkra manna sem Siggeir ^{var} er. Svo var um mig. Guðmundur Ogmundsson, bróðir Brands sál. á Kópavatni, (~~tengdafaðir-Gunnars-E,-Kvaran~~) var einn hinn skemtilegasti og spaugsamasti maður sem jeg hefi verið samtíða. Var bæði gagn og gaman að eiga viðræður við hann. Aðrir bókarar sem voru samtímis mjer, voru, auk nokkura annara, þessir: Hjálmar sál. Sigurðsson, ~~Guðjón Ólafsson~~, ^{Guðjón Ólafsson} Posteinna Þorgilsson, faðir Ólafs sál. verkfræðings, Gísli Jónsson, sem ~~nú er~~ ^{stíðar er} hjá Nathan & Olsen, Guðmundur Oddgeirsson, (d. í Buenos Eyres 5. nóv. 1920), Guðmundur Guðmundsson, sem nú er á Selfossi, Pjetur sál. Guðmundsson og síðast en ekki sist hinn gamli fjelagi minn og sambýlismaður Jón eldri Jónsson á Loftsstöðum. Þjuggum við Jón á Loftsstöðum um í mörg ár saman hjá þeim Halldóri sál. Gíslasyni trjesmið og konu hans Guðrúnu Einarasdóttur, sem ~~nú er~~ ^{þegar er} hjá ~~þessum~~ ^{þessum}. Á því heimili hittumst við oft, allir þessir fjelagar og samsfarfsmenn. Ræddum við saman, sungum og sögðum sögur. Eru mjer margar þær stundir ógleymanlegar, sem við dvöldum á þessu indæla, friðsama og fágæta heimili. - Ýmsir danskir verslunarmenn voru að staðaldri við verslunina, t.d. Carl Danielsen, Chr. Lange, sem síðar var hjá í Reykjavík, L. Larsen, sem síðar varð verslunarstjóri hjá Thomsen og drukknaði á Viðeyjarsundi 26 júlí 1884 ásamt Sigurði Sigurðsyni, kennara við Latínuskólann. Larsen var að vísu farinn af Eyrarbakka

áður en jeg kom þangað, en jeg komst í góð kynni við hann á árunum 1882 og 1883, auk þess sem jeg kynntist honum meðan hann dvaldi á Eyrarbakka. Margir voru þeir fleiri, þó ekki nefni jeg nöfn þeirra, sem jeg var samtíða þar eystra. Er mjer óhætt að fullyrða að þeir voru hinir viðkynningar bestu og vönduðustu menn. Reyndust þeir mjer allir sem bræður og bestu fjelagar. Minnst jeg þeirra allra með vinsemd og þakklæti, og það því frekar af þeim ástæðum, að síðar á lífsbraut minni urðu þeir menn á leið minni, sem jeg get ekki sagt slíkt hið sama um, og reyni að gleyma. - - í vefnaðarvörubúðinni voru oftast tveir eða þrír karlmenn og tvær stúlkur. Lengi voru þeir Guðmundur sál. Oddgeirsson og Guðmundur Guðmundsson (nú á Selfossi) í þeirri deild. Er þeirra fyr getið. Ennfremur nokkrir danskir menn, t.d. Danielsen og Bergmann, en lengst allra ^{þeir} Ingibjörg Halldórsdóttir, sem síðar giftist Bergmann og býr nú í Kaupmannahöfn, og Sólveig Danielsen sem nú er hjer við verslun þeirra ungfrú Gunnþórunnar Halldórsdóttur og frú Guðrúnar Jónasson í Reykjavík. Loks var ungfrú Guðmunda, dóttir Nielsens gamla, lengi í þessari deild. Sveitabændurnir kepptust um að láta stúlkurnar afgreiða sig og ljetu það oft í ljósi við þær, að þeir óskuðu einskis fremur, en að "eiga það eftir", að mega koma næsta ár -og helst mörg þau næstu- til þess að verða þeirrar ánægju aðnjótandi að geta verslað við þær og njóta hollra og góðra ráða þeirra við að velja sem bestar og hentugastar vörur. Nutu þær almenningshylli, enda fór mikið orð af því, hve liprar og leiðbeinandi þær voru. - - Meðal hinna mörgu starfsmanna verslunarinnar var einn, sem nefndur var "Brennivínsmaðurinn." Starf hans var að vísu ekki erilsamt nje umfangsmikið, en arg samt mjög og eirulaust. Voru til þessa starfa jafnan valdir þeir menn sem ekki gátu haft ferilvist mikla, eða voru á einhvern hátt bagaðir. Gátu þeir setið eða staðið í sömu sporum við starfa sinn allan liðlangan daginn. Naumast mun nokkur annar maður viðverslunina hafa haft ónæðissamara nje vanþakklátara starf en hann, því ávalt var verið að hrópa til hans á þessa leið: "Tvo potta brennivín!, þrjá pela, hálfpela, staup! staup! staup! "Brennivínsmaðurinn" varð auðvitað að endurtaka þessi orð, jafnskjótt sem þau hljómuðu í eyrum hans, og segja: "Tvo potta brennivín!- Þrjápela!- Staup! o.s.frv. eftir því sem við átti í hvert skifti. Sagði hann þá oft: "Tvo potta! Ílát!- Þrjá pela! Ílát!- os.frv. Vildi honum oft fatast mjög í röðinni, enda voru þeir, sem við áttu að taka, ekki ávalt viðlátir með ílát sín. Olli þetta oft hinu mesta masi og argafasi. - - Við búðarborðið stóð jafnan maður nokkur sem dyranna gætti. Var hann þrekvaxinn mjög, og hafði mikla krafta í kögglum. Komu þeir í góðar þarfir, ef svo bar undir að hann þyrfti að vipa þeim út fyrir aftur, er áleitugu, á þess að eiga nein forrjettindi á því að koma"inn fyrir búðarborðið." Rjettindi þessi, að vera "boðið inn fyrir disk", hlátu menn að jafnaði með því einu, að leggja inn vöru sína í þeirri röð

sem þeir komust að vigtinni úti í vörugeymsluhúsunum. Voru nöfn þessara manna kölluð upp inni í búðinni eftir þessari röð og dyraverðinum boðið að opna dyr fyrir þeim. Stundum brá þó út af þessari venju einkum ef viðskiftamaðurinn átti miklum persónulegum vinsældum að fagna hjá verslunarstjóranum eða ef um athafnamikla efnamenn, ríka ullarbændur eða útvegsmenn var að ræða. Stundum stóð þannig á, að mikilsmegandi viðskiftamenn höfðu farið fram á það ^{fyrir þeim} við verslunarstjóran, að mega njóta þessara forrjettinda vegna annríkis eða af öðrum ástæðum. Mátti þá einatt sjá einkennilegu brosi bregða fyrir og allspaugilegum ánægjusvip í andliti sumra, um leið og þeim þannig var skotrað inn fyrir borðið. Hinir sem fyrir utan stóðu, litu öfundaraugum til þessara "burgeisa", sem slíkrar náðar urðu aðnjótandi. Ekki var laust við, að í svip þeirra, sem þannig voru látnir ganga fyrir öðrum, lýsti sjer drýgindalegur hrokablær og ánægja yfir því, að vera hafnir svo hátt yfir alla aðra, að vera "boðið inn fyrir búðarborðið!!!" (!! Út af þessu bar það stundum til að í pataldur slæi milli dyravarðar og drukkinna ferðamanna, sem fóru í kjölfar þeirra, er inn var boðið og ruddust inn, hvað sem hver sagði. Þannig bar það til eitt sinn, að maður nokkur, austan Þjórsár, beið ekki boðanna, heldur rjeðist á dyraverðinn og hvað sem fyrir var, og óð rakleiðis að opiðni skúffu fullri af púðursykri. Þreif hann þar fulla sleif af púðursykri og bar að munni sjer. Maður þessi var utan víns hinn mesti meinhægðarmaður, og var því lítið um þetta fengið, og honum hegnt með því einu, að afgreiða hann ekki fyrri en röðin kom að honum. Þótti honum það engu minni mótgerð en hitt, að vera látinn bíða, eins og aðrir, fyrir utan búðarborðið. Maður þessi var jötunn að afli, og þó einhverjir hefðu þótst geta haft í fullu trje við hann, eða viljað reka hann út, hefði það verið bannað. Að lokum vil jeg geta þess, að hann var um eitt skeið einn hinn fræknasti ferjumaður við Þjórsá, alþekktur öðlingsmaður, sem margir áttu gott upp að unna. Þetta, að hann gægerði sig heimakominn við sykurskúffuna, var einungis gert til þess að ögra þeim sem á horfðu, en ekki af neinni illúð eða óráðvendni. - -

Einkennilegt fólk. Ýmsir einkennilegir karlar voru á vegum verslunarinnar eða áttu heima á Eyrarbakka. Einn þeirra var Sigurður „fjórði“, sem oftast var kallaður "Siggi fjórði". Var hann lengi aðstoðarmaður beykjanna svo sem fyr var getið og við laxverslunina. Auknefni sitt mun hann hafa fengið af því, að hann var fjórði vinnumaðurinn í röðinni með Sigurðarnafninu hjá ekkju einni, sem bjó á Bakkanum. "Siggi fjórði" var skjálgur nokkuð og stamaði mjög. Drykkfelldur var hann í meira lagi, eins og fleiri Þakka-karlar á þeim tímum, en hann var talinn gott hjú og trúr maður í stöðu sinni. "Siggi fjórði" hafði fengið fyrirheit um það, að ef skipið, sem flútti seinasta laxfarminn, kæmist í tæka tíð, og heilu höldnu út úr höfninni, þá skyldi hann fá brennivín gefins á fjögrapotakútinn sinn græna.

Daginn sem skipið átti að fara út, vaknaði "Siggi fjórði" snemma og var á höttunum allan daginn. Þegar að því kom, aðsskipið leysti festar og lagði á sundið, stóð "Siggi fjórði" með öndina í hálsinum niðri í sjógarðshliði, blýskorðaður við vegginn og blindskakkaði augunum ýmist út til skipsins eða til þeirra er framhá gengu. Mælti hann ^{þá} ekkert orð, þó á hann væri yrt. En þegar skipið skrapp út fyrir ysta boðann, heyrðu menn hann segja hátt og snjallt: "Gvu- gussé lof! Þa-þar slapp ann!" Hljóp hann síðan sem fatur toguðu, með kútinn undir hendinni inn í búð og krafðist verðlaunanna. - Maður hjet Álfur Skíðason frá Bor. Við verslunina var ^{m.a.} maður einn (~~sem var~~) danskur. Höfðu fjelagar hans gaman af því að láta hann spreyta sig á íslenskunni, enda langaði hann til þess að læra hana. Þeir ljettu hann því kalla upp nöfn ýmsra manna þegar ösin var sem mest. Meðal þeirra var nafn Álfs þessa. Mun hann sennilega hafa orðið fár við er hann var nefndur "Alv Skíðson í Bor!"!! Erfiðast átti þessi danski maður með segja nöfn eins og t.d. Rosmhvalaneshreppur, Rauðilækur o.fl. Fyrri nafnið er ómögulegt að sýna, hvernig hann bar fram, en ^{því} síðara var eitthvað á þessa leið: "Rá-di-le-kúög!!" Þegar þeir þóttust vera búnir að kenna honum svo mikið í íslensku, að hann gæti farið að þýða einstök orð og setningar á danska tungu, ljettust þeir velja allra auðveldustu viðfangsefni. M.a. ljettu þeir hann reyna sig á þessari setningu, sem þeir þó naumast munu hafa skilið sjálfir. Hún var svona: "Sólin er í hjálmaböndum og því er útlit fyrir, að hann ætli að þræsa í öfugan klósigan enn um hríð!" Pilturinn gafst alveg upp við að læra íslenskuna, enda var þessi fyrsta tilraun ekki neitt sjerlega aðgengileg eða auðveld. vantaði hann þórhvorki viðleitni nje góðan vilja til þess að hafa sem mest not af kenslunni. Manntetrið var þægur og þrautseigur við námið, þrátt fyrir það, þó hann sái, að þeir voru að hlæja að honum. Hann hló þá líka og hjelt að sjer hefði þá tekist best upp, er mest var hlegið!! - - Hafnsögumaðurinn var mesti skynsemdarkarl, en ekki sem sterkastur í dönskunni. Þegar gömlutskip stjórnarnir komu í land til þess að sækja skipsskjöl sín og voru orðnir leiðir á biðinni, spurðu þeir hann stundum: "Hvad mener De om Vejret í Dag, Herr Lods?" Gamli maðurinn gretti sig, gaut augunum í allar áttir og upp í himinhvolfið og sagði síðan með miklum spekingssvip: "Je trúer vindurinn han blífur skral í dag, herra kaften!!!" Þessi tvö dæmi, sem ekki eru ólík hvort öðru, sýna að "bæði voru nú skæðin góð", þegar um málakunnáttu var að ræða bæði hjá Dönum og Íslendingum. Yfirleitt logðu Bakkamenn harla litla alúð við danska tungu og gerðu sjer far um að láta hana hafa sem minsta áhrif á málfar sitt. Mættu margir, ekki síst Reykvíkingar taka þá sjer til fyrirmyndar í þessu efni. Öllum þeim sem íslenskri tungu unna, hlýtur að taka það sárt, að heyra ungar og fagarar blómarósir segja, að þetta eða hitt sje "agalega lækkert!!".

Á hverju vori, þegar hvert skipið rak annað, voru ávalt margar og stórar kórfur með tveim þrem fyrstu skipunum. voru þær fullar af glervöru, diskum, skálum, spilkomum, könnum, krúsum og bollapörum. Kórfur þessar voru aldrei opnaðar eða dreginn úr þeim nagli til þess að opna þær, fyr en konum tveim, báðum á áttræðisaldri, hafði verið gert boð um, að nú ætti "að opna kórfurnar með glertauinu." Mættu þær þá í eigin persónu, til þess að vera viðstaddar þessa hátíðlegu athöfn. Konur þessar voru þær Kristin Jónsdóttir Gottsveinssonar og Þórey Guðmundsdóttir. En því voru þær æfinlega tilkvaddar, að þær máttu velja sjer svo margt og mikið af því sem glervörukórfurnar höfðu að geyma, sem þær með nokkuru móti gátu komist yfir og keypt. Forréttinda þessara, fram yfir aðra, höfðu þær notið um margra ára skeið. Gerðu þær sjer síðan margar ferðir upp um sveitirnar og gáfu vin-konum sínum þessi dýrmætu djásn, ásamt orlofskökunum, silki-handlínunum, svuntu- og peysufataefnunum eða einhverri annari forláttaflíkinni sem sveita konunum kom svo vel að fá. Stundum komust gömlu konurnar í stökustu vand-ræði, vegna þess, að þær höfðu þá ekki ávalt næga peninga til að kaupa allt það, er þær girntust, og urðu með tárbotum augum að horfa á eftir margri fásjeðri forlátakönnunni fara inn í búð til þess að seljast þær. Gömlu konurnar voru vinsælar, og var því oft tekið frá og geymt handa þeim, að minnsta kosti það, sem þeim þótti dýrmætast. Það voru purpuralitu mjólkur-könnurnar litlu, logagyltu, með ljósbláu röndina um miðjuna!!

Kaupgjald og greiðslur. Kaup fastra verslunarþjóna, þeirra, sem bjuggu í "húsinu" var 100 krónur fyrsta árið, 200 næstu 3 árinn og 400 krónur á ári, ef lengur voru. Auk þessa voru þeim ætlaðar 450 krónur á ári, fyrir fæði, húsnæði og þjónustu. Laun verslunarstjóranna veit jeg ekki um, að öðru leyti en því, að árið 1875 voru þau 3000 kr. en 1892 4000 kr. Sennilega munu þeir einnig hafa fengið einhvern ágóðahluta (Tantieme) af viðskifta-veltu verslunarinnar. Dagkaup karlmannna kr. 1,35 um vortímann og 2 kr. frá jónsmessu til ágústmánaðarloka. Kvenfólk og vikadrengir fengu 1 kr. dagkaup um vortímann en kr. 1,35 um sláttinn. Þeir sem unnu við skriftir í skrifstofu, lengri eða skemri tíma, t.d. á haust eða vetrarmánuðum fengu 20 aura um klukkutímann. Öll þau ár sem jeg var barnakennari á Eyrarbakka, (12) ár) vann jeg kvöld og morgna við skriftir í skrifstofu verslun- arinnar fyrir þetta tímakaup. Þótt kaupið væri ekki hærra, dró það sig saman svo, að jeg hafði um 150 krónur yfir allan veturinn, frá 1. október og til vertíðar, en þá fór jeg í verið til Stokkseyrar. Fyrir barnaskóla- kensluna hlaut jeg sama kaup, 150 krónur yfir veturinn. Samsvaraði það 5 tíma kenslu á dag. Daglaunamenn þeir ("erfiðismenn"), sem unnu úti við þegar atvinnan var mest um sumartímann, fengu auk dagkaups eina skonroks- köku og kvartpela af brennivíni fyrir hvern dag vikunnar. Var þessu svarað út á hverju laugardagskveldi. Í stað brennivínsins var kvenfólki afhent

koma í veg fyrir okurverslun sem þessa, var eftirfarandi skilyrði prentað á hvern einasta viðskiftareikning verslunarinnar: "Það, sem inni stendur á þessum reikningi, verður aðeins útborgað í vörum, eftir hentugleikum verslunarinnar." Á þennan hátt var hægt að koma í veg fyrir, að vinnumenn tækju óhæfilega mikið út úr viðskiftareikningi húsbænda sinna.^{X)} Mjer hefur þótt hlýða, að draga hið sanna í þessu máli fram í dagsljósið, vegna þess, að fátt mun hafa verið jafn illa þokkað, misskilið eða afvegafært eins og þessi yfirlýsing. (X., enda tók algerlega fyrir alla okurverslun upp frá þessu.) Þannig hefur einn af þekktustu sagnfræðingum vorum, Bogi Th. Melsteð, gert mál þetta að umræðuefni á mjög óviðeigandi hátt í ritlingi sem hann ritaði um Eyrarbakaverslun á síðasta tug fyrri aldar.¹⁾ Þykir honum þetta lýsa miklum gikkshætti og fyrirlitningu á viðskiftamönnum verslunarinnar. Að þetta ~~er~~ ^{er} af miskilningi byggt, hljóta allir að sjá af ofanrituðu. Eftir því sem á stóð, var þetta miklu frekar í þágu viðskiftamanna en verslunarinnar, að (~~verslunarstjórinn~~) ^{var} ³ ⁴ ² setti þetta skilyrði og birtu ~~það~~ á reikningunum. Þessa sama miskilnings gætir í ritsmið Odds Oddssonar um Eyrarbakaverslun.²⁾ Hann birtir skilyrðið án nokkura athugasemda eða skýringa. - -

Fjelagslíf. Eyrarbakaverslun hefur einatt verið fundið það til foráttu, að hún hafi gert fullmikið að því að flytja brennivín til landsins og þannig beinlínis stuð ^{ðlat} að of miklum og almennum drykkjuskap. Má það ef til vill að ~~nekkrum~~ ^{veit} leyti til sanns vegar færast, en þó uggir mig, að það hafi engu síður verið sök landsmanna sjálfra. Þessi mikli drykkjuskapur leiddi til þess, að hinn 4. október 1885 voru stofnuð bindindisfjelög á Stokkseyri og Eyrarbakka, bæði sama daginn. Það var Bjarni sál. bróðir minn sem gekkst fyrir þessu, og nefndi þau "bræðrafjelög". Síðar, hinn 13. júní 1886, var þeim breytt í Goodtemplarastúkur, sína á hvorum staði. Gengu þá margir ungir og efnilegir menn undan merkjun, Bakkusar, enda lagðist þá drykkjuskapurinn niður að mestu leyti um langan tíma. Drykkjuskaparöldin var liðinn, en upprunnin ný öld margskonar framfara, heilbrigðar gleði og fjelagsskapar. Má þar fyrst nefna ^{agæt} songfjelag, sem oft ljét til sín heyra opinberlega og ávalt hafði "fullt hús", því það hafði mörgum ágætum söngmönnum á að skipa. Leiklist dafnaði mjög vel, því fyrir henni var mikill og almennur áhugi. Voruleikin ýms erlend og innlend leikrit við góðan orðstír. Leikendur voru flestir góðir og sumir ágætir. Væri margt skemtilegt hægt að segja frá þessari starfsemi, en verður látið bíða þar til síðar. Þó get jeg ekki stillt mig um að minnst á eitt leikrit, sem hjet: "Eitt kvöld í klúbbum." Var það leikið hvern veturinn af öðrum, jafnvel kvöld eftir kvöld við mikla aðsókn, en þó einkun seinustu árin meðan

1) B.Th.Melsteð: Framtíðarmál. Verslunarfrelsi eða einokun á Eyrarbakka. Frjettapráður til Islands. Bls. 38 ff.

2) Kaupstaðarferðir 1880-90. Skírnir 1931. Bls. 90

höfundarins, Bjarna sál. Pálssonar, naut við. Þó ekki væri það ýkja efnisríkt, var það fjörugt mjög og fyndið og gleymist vist seint þeim, sem sáu það og heyrðu. Jeg veit ekki hvort það er enn við lýði, fremur en margt annað sem Bjarni samdi af þesskonar og svo sönglögum. Mjer er málið of skyli til þess, að jeg vilji fjölyrða um þann mann. En mjer er óhætt að fullyrða, að hann var lífið og sálin í hverskonar góðum fjelagsskap og átti frumkvæði að mörgu því er til framfara horfði þar eystra á þeim tímum. Hugir manna hneygðust mjög að honum, því glaðlyndari mann og gunnreifari er naumast hægt að hugsa sjer. - Stórt lestrarfjelag, sem átti fjölda nytsamra og góðra bóka, var á báðum stöðum, Stokkseyri og Eyrarbakka. Var Kristján sál. Jóhannesson forstöðumaður hins síðara. Mun það nú, eins og margt annað, undir lok liðið: bækurnar seldar og dreift ^{þinn} út í veður og vind. -

Á Eyrarbakka voru gefin út skrifuð vikublöð. Hjetu þau Kveldúlfur, Bergmálið og Gangleri. Í þau rituðu fléstit hinna bestu manna sýslunnar fjölda nytsamra og góðra greina. Blöðin voru í stórkarbroti, skrifuð í tveim eintökum hvert og látin ganga til helstu manna um alla sýsluna. Var áður búið að lesa þau upp í ýmsum fjelögum á Bakkanum, fyrir hverjum þeim er hlýða vildi, án nokkurs endurgjalds fyrir það eða útgáfu þeirra. Meðal þeirra sem í blöð þessi rituðu, man jeg eftir ^{þann} sjera Valdemar Briem, sjera Magnúsi Helgasyni kennaraskólalastjóra, sjera Steindóri Briem, ^{sér} Jóni Steingrímssyni í Gaulverjabæ, Brynjólfi Jónssyni frá Minnanúpi, Bergsteini sál. Jónssoni söðlasmið ^{er} o.fl. o.fl. Nokkur eintök af blöðum þessum eru í fórum mínum, og sje ^{er} nú gerla, hve mikið af því, sem í ^{þessum} þessum birtist er nú komið til framkvæmda, t.d. "Áveita yfir Flóann", "Brú á Olvesá", "Vegur yfir Breiðumýri" og margt fleira. - Skóla fyrir sjómenn á veiðistöðvunum milli ána, var haldið uppi um 10-12 ára skeið. ^{er} Námsgreinar voru: Reikningur, rjettritun og íslenska og fleira. Skólinn nátt styrkjar úr sýslusjóði Arnessýslu, en hver sem vildi gat notið hans, þó úr annari sýslu væri. ^{er} ~~Mönnum~~ blöskraði að láta hina mörgu landlegudaga fara öldungis til ónýtis, og því var þessu máli hrundi ^{er} í framkvæmd. Margir menn hafa tjáð mjer, að þetta hafi verið sú eina fræðsla sem þeir hafi notið á æskuárum sínum. Eru sumir þessara manna ýmist orðnir alþingismenn, kaupfjelagsstjórar, hreppstjórar eða hreppsnefndaróddvitar. Þannig getur litil stund oft orðið til góðs, sje hún rjett notuð. Skóla þennan sóttu margir úr Árnes- og Rangárvallasýslum og jafnvel lengra að. Öll kennsla var ókeypis. Sýslusjóðsstyrkurinn var notaður til bókakaupa og fyrir húsleigu. Eina prófskýrslu á jeg enn í fórum mínum. Prófskýrsla þessi er frá 1895. Prófdómarar voru þeir prestarnir Ólafur Ólafsson, þá í Arnarbæli, síðar Fríkirkjuprestur í Reykjavík, ~~þá~~ Ólafur sál. Helgason á Stórahrauni. - Yfirleitt má segja, að andlegt líf á Bakkanum hafi staðið með miklum blóma. Hygg jeg að óhætt sé að fullyrða, að Bakkin hafi verið eitt hið lífvænlegasta og liðtakasta hreppsfjelag

hjer á suðurlandi til ýmsra nýtsamra fyrirtækja, enda sáust þess brátt merki. - - -

Verslunarstjórnir Guðm. Thorgrímson og P. Nielsen.

Guðmundur Thorgrímson var verslunarstjóri á Eyrarbakka samfleytt í 45 ár. (1841 - 1886) Fyrstu árin var hann hjá F.J. Jóhannessen kaupmanni en 1847 gerist hann verslunarstjóri við verslun J.R.B. Lefolii. Af þessu vandasama starfi ljét hann um áramótin 1885 - 86. Var það þá fengið í hendur tengdasonar hans, P. Nielsen. - Thorgrimssen var af almenningi hjærnsunnanlands talinn vera einn hinn höfðinglegasti og glæsilegasti maður landsins. Meðal mestu vina Thørgimssenshjónanna og tíður gestur á heimili þeirra var sjera Jóhann Briem í Hruna. Minnst jeg ekki ~~til~~ að hafa sjeð þrjá menn saman, jafntígulega og vel á sig komna eins og þá tvo og J.R.B. Lefolii þáverandi eiganda verslunarinnar. Varð mörgum starsýnt á þá, er þeir gengu saman á förnum vegi. /Lefolii gamli kom á hverju sumri til Eyrarbakka og dvaldi þar um tíma. Hann var vel menntaður maður, söngvinn mjög og alþýðlegur í viðmóti. Sat hann oftast "heima í Húsi" eða niður á skrifstofu verslunarinnar, en ^{var}sjaldan á almannafæri. Væri hann útivið, gaf hann sig á tal við hvern sem var, og var þá jafnan kurteis og kumpánlegur. Hann var í daglegu tali ýmist nefndur "reiðarinn", en þó oftast "grossérinn". Það var jafnan talið til tíðinda þegar hann kom, því þá breyttist oft verðlag innlendrar og erlendrar vöru til batnaðar, vinnukaup hækkaði og ýmislegt annað breyttist til hins betra. Einu sinni sem oftast lá seglskipið Elbo á höfninni og beið þess að skipað væri út í það saltfiski. Lá hann tilbúinn í verslunarhúsunum, en óhægt um útskipun vegna brims og sjávargangs. Þegar menn komu til vinnu var Lefolii þar fyrir svo árla dags. Ræddi hann við verkstjórnann og ljét það boð út ganga, að svo væri um samninga búið, að farmur skipsins seldist miklu hærri verði en hann hafði gert sjer vonir um, ef skipið væri fullfermt þennan dag. Fyrir því hjeti hann á alla, að gjöra sitt til, að þetta gæti orðið. Til þessað hvetja menn til vinnunar, hjeti hann hverjum manni tveggja króna kauphækkun þann daginn. Auk þessa lofaði hann ~~hverjum manni~~ tíu króna verðhækkun á hvert skippund fiskjar þess er þá væri kominn til verslunarinnar, hvort sem hann færi allur eða aðeins nokkur hluti hans þá með skipinu, því allur óseldur fiskur mundi lækka í verði eftir þennan dag. Fiskurinn komst allur eða svo mikið sem skipið tók, út í það fyrir kl. 10 um kvöldið. Öll skjöl og skírteini voru undirskrifuð fyrir miðnatti. Allir þeir sem að þessu unnu fengu það sem lofað var og upp bótina fengu allir, er fisk höfðu lagt inn til þessa dags. Sýndist mörgum eftir á, að óþarfi hefði verið fyrir eiganda verslunarinnar að gefa nein fyrirheit í þessa átt, heldur hirða ágóðann sjálfur, því fiskurinn hefði komist um borð í skipið hvort eð var. Hinsvegar þekktu menn Lefolii og verslunarstjóra hans að því, að loforð um uppbót, sem og allt annað, stóð

eins og stafur á bók og að allir jafnt fátækir sem ríkir nutu fullkomins jafnrættis í þessu sem öðru. Þetta var margra ára ófrávíkjanleg regla, sem enginn leyfði sjer að bera briggður á. Af þessum ástæðum hlaut hún það orð að vera "áreiðanlegasta verslun landsins". - Kona Thorgrimssens Sylvia, (f. Nielsen) var orðlögð fyrir iðjusemi, nýtni og myndarskap í einu og öllu. Heimili frú Sylvíu, og síðar dóttur hennar, frú Eugeniu Nielsen, var rómað fyrir reglusemi og fegurð. Margar ungar og efnilegar stúlkur þar eystra, nutu þar mikillar fræðslu í hannyrðum og heimilisstjórn. Báru margar þeirra þess menjar, alla æfi upp frá því, og sýndu, að þær höfðu verið undir stjórn og handleiðslu góðra og göfugra kvenna og mikið af þeim lært. - Mjer hefur oft komið til hugar, við hvað maður gæti líkt heimili þeirra Thorgrímsens og Nielsens hjónanna, og ^{veitst} ~~veitst~~ það einna líkast því, sem sagt hefur verið um stórhöfðingja og heimili þeirra erlendis í gamla daga. Þeirra, sem ávalt ljettu dyr sínar opnar fyrir listelskandi ungmennum, námfúsum iðkendum söngs og sígildra lista, þar sem góðleikur og gleði skipa æðsta öndvegið. - Skömmu eftir að Thorgrimsen kom á Bakkann, fór hann ásamt þeim sjera Páli Ingimundarsyni í Gaulverjabæ og Þorleifi Kolbeinssyni að gangast fyrir barnaskólastofnun þar í sókninni. Tókst þeim það svo, að 1852 var skólinn settur á Stóru-Háeyri. Fyrsti kennari þar var Jón Bjarnason, síðar prestur, faðir Bjarna Jónssonar frá Vogu. Frá Háeyri var skólinn fluttur 1877, vestur á Skúmsstaðaland. Þetta sama ár var 25 ára afmæli skólans. Var það hátíðlegt haldið með fjölmennri veislu. Þennan vetur var jeg um fjöggra mánaða skeið í skólanum. Var jeg viðstaddur þegar skólahúsið var vígt og afmælisins minnst, en ~~þá~~ ^{þá} man jeg ~~neitt~~ af því er þar fór fram, enda var ^{þá} ekki nema 12 ára að aldri. Hið eina sem jeg ^{veit} man er það, að þar voru staddir skipasmíðir, tveir eða þrír, sunnan úr Reykjavík. Það voru þeir Þórður frá Gróttu, og Jón "lóðs" og Guðmundur sonur Þórðar. ^{Þessir} ~~Þessir~~ þessir menn hrókar alls fagnaðar og sungu ýmsar skopvísur um einstaka menn og málefni í Reykjavík. Þess á meðal "Fríður er Björn á firði-Ísa" osfrv. og margar fleiri. - Thorgrímsen átti frumkvæðið að því, að orgel-harmonium var fengið í Stokks-eyrarkirkju. Efndi hann til samskota í þessu skyni. Samskotalistarnir, dags 27. janúar 1876, og hvatningarbrjef hans og sóknarnefndarinnar, þar sem farið er fram á, að allir, yngri sem eldri, styrki málefnið með samskotum, eru enn til og eru í mínum vörslum. Gera þeir ráð fyrir að hljóðfarið kosti 400 krónur, en samskotalistarnir sýna, að 399 kr. 98 aurar hafa gefist ~~XXX~~ í þessu augnmiði. Undir brjefið hafa þeir ritað, sem þá voru í sóknarnefndinni: G. Thorgrimssen, Þorleifur Kolbeinsson, Grímur Gislason í Óseyrarnesi, Þorkell Jónsson s. st., Páll Eyjólfsson í Iragerði og Páll Jónsson á Syðra-seli (faðir minn). Þess er enn fremur getið í brjefinu, að Thorgrimssen bjóðist til að láta dóttir sína, Sylvíu (sem síðar varð frú Ljunge í Kaupmannahöfn) kenna Bjarna bróðir mínum að leika á hljóðfari, algjöðlega ókeyp-

is, enda sje til þess ætlast að hann verði organisti við kirkjuna. Ungfrú Sýlvía var, eins og allar þær systur, ágætur slaghörpuleikari og söngkona góð. Naut Bjarni kennslu hennar allan þann vetur. Þetta örfaði mjög sönglíf manna þar eystra, því Bjarni varð góður og ötull söngkennari. Tók hann marga pílta, jafnvel úr fjarlægum sveitum, til að kenna þeim söng og að leika á orgel-harmonium. Þannig hafði hann 11 unga menn hjá sjer um tíma veturinn 1885 - 86 alla úr Gnúpverjahreppi. Kenndi hann þeim að syngja lögin við alla sálmana, sem þá voru að koma út í nýju sálmabókinni. Orgelið var notað fyrst sinni við messugjörð í Stokkseyrarkirkju á hvítasunnudag, 4. júní 1876. Eru mjer enn í minni hin fögru orð, sem sóknarpresturinn gamli og góði, sjera Jón Björnsson (d.2.mai 1892) talaði í tilefni af þessum óvanalega viðburði: "Að orgel væri komið í kirkjuna!" Einu ári áður eða tveim, kom fyrsta orgelið austanfjalls í Arnarbælskirkju, og var kona prestsins, sjera Jéns Pálssonar, frú Guðrún Pjetursdóttir (Guðjohnsen) fyrsti organistinn þar. Það mundi naumast verða talið til stórtíðinda, þó fengið væri orgel-harmonium í einhverja kirkjuna hjer á landi nú á dögum, en mjer er óhætt að fullyrða, að þóttu mikil tíðindi á þeim tímum og hafði mjög mikla þýðingu. Þegar samskotanna var leitað var síður en svo, að allir tækju vel í málið. Að fá orgel í kirkjuna var, að sumra dómi, hið argasta guðlast og til þess eins að "skemta skrattanum"!! Gekk mótþróinn svo langt, að menn urðu að vitna í bibliuna máli sínu tilstuðnings. Var hinum stífustu bent á að lesa a.m.k. síðasta sálminn úr Davíðssálmum til þess að sannfærast um, að Davíð konungur "lofaði guð í hans helgidómi (kirkjunni) með hörpu og gígju og hljómandi skálabumbum"! Það voru helst guðræknar og gamlar konur, sem taka þurftu til slíkra sannanagagna gegn stallsystrum sínum! Mjer er ekki kunnugt um nje unnt að telja allar þær umbætur, sem Thorgrímsen gjörði á ýmsu því, er að verslunarfyrirkomulaginu laut. Þó vil jeg aðeins geta þess, að árið 1882 gjörbreytti hann flókinni bókfærslu í einfaldara fyrirkomlag, sem sparaði margra manna vinnu og versluninni margar þúsundir króna kostnað árlega. Var það þó um leið miklu tryggilegra, bæði fyrir viðskiftamenn og verslunina en áður var. Thorgrímsen andaðist í Reykjavík 2. mars 1895, 74 ára að aldri, en kona hans Sýlvía hinn 20 júní 1904, 85 ára að aldri. 16. mars 1895 var minningarguðsþjónusta haldin í Eyrarbakka kirkju í tilefni af fráfalli Thorgrímsens gamla. - P. Nielsen fæddist 27. febrúar 1844. Til Eyrarbakka kom hann fyrsta sinni hinn 11. júní 1872. Gerðist hann þar bókari og gegndi því starfi um 15 ára skeið uns hann tók við forstjórastarfinu af tengdafaður sínum, Guðm. Thorgrímsen, árið 1886 eins og áður er sagt. Því starfi gegndi hann samfleitt í 23 ár. (1886 - 1909) Nielsen var á síðari árum ávalt nefndur "Gamli Nielsen", til aðgreiningar frá tengdasyni hans J.D. Nielsen, sem tók við forstöðu verslunarinnar af honum 1910. Gamli Nielsen var mjög viðkvæmur í lund og óvenjulega viðbregðinn ef eitthvað óvænt eða óvenjulegt bar að

höndum. Hann var t.d. mjög eldhræddur og alveg á nálum, ef hann vissi að menn voru ásjó í vondu veðri eða brimi. Ljet hann sjer mjög annt um að koma á ýmsum öryggisráðum og umbótum við öllu því, er að sjósókninni laut. T.d. ljet hann gefa merki úr landi um það hvað sjónum leið, hafa menn ögl skip við hendina til björgunar, ef eitthvað yrði að. Á ýmsum stöðum í landi var flaggað til þess að sýna hvort sundin voru fær eða að mönnum var ráðið til að snúa frá þeim og leita lands annarstaðar, t.d. í Þorlákshöfn. Í þessu sambandi má geta þess, að einn af hinum mörgu og góðu vinnumönnum sem þá voru í "Húsinu", hjá þeim Thorgrimsen og Nielsen, var Magnús Magnússon frá Sölkutóft. Hann var talinn einn hinna fræknustu formanna þar eystra og var sá, er flestum ef ekki öllum bjargaði þar á veiðistöðinni ^{þar sem björguð varð} ef skipi barst á. Hann var kallaður "Hús-Mangi" og var víða kunnur undir því nafni. Þeir voru margir kappsúnir og kræfir til sjómennsku formennirnir á Bakkanum og Stokkseyri á þessum tárum sem jafnan áður. Á Eyrarbakkaná nefna þessa: Jón Sigurðsson (lóðs), Jóhann Gíslason, Jón Jónsson, ("Eyvindarbróðir") Guðni Jónsson ("Stóri-Guðni"), Ólaf Sigurðsson og Magnús í Nýjabæ o.fl. en á Stokkseyri þessa: Pál Eyjólfsson í Íragerði, Sigurð bróðir hans á Kaðlastöðum, Benedikt í Íragerði, Sturlaug í Starkarhúsum, Jón Þorkelsson í Vestri-Móhúsum, Pálmar á Stokkseyri, Adolf á Stokkseyri, Bernharð í Keldnakoti, Þorkel Magnússon í Eystri-Móhúsum, Jón Einarsson í Dvergasteinum, Einar Jónsson í Götu, Bjarna Pálsson í Götu, Júníus í Syðra-Seli, Hannes Jónsson í Roðgúl, Jón Sturlaugsson í Starkarhúsum, Bjarna Jónsson í Símonarhúsum, Ingvar Karelsson í Hvíld, Einar Gíslason frá Borgarholti o.fl. o.fl. - Gamli Nielsen var fáskiptinn mjög um almenn mál. Sinnti hann þeim á einhvern hátt, var það eftir beinni skipun húsbónda hans (A.Lefolli). Trúmennska Nielsens og samviskusemi í öllu, er að heimili hans og starfi laut, var honum sannkallaður matur og drykkur. Húsbóndahollusta hans og jafnframt góðvild til viðskiftamanna verslunarinnar, var viðbrugðið og ætí aldrei sá jeg hann bregða skapi, nema þá er hann varð var við einhver óhreininndi í viðskiftum manna. Áminnti hann þá jafnan með hógværð og stillingu og sýndi þá best, hve velm hann kunni að stjórna öðrum og jafnframt að stjórna geði sínu. Vissi jeg ekki til að nokkur óhlýðnaðist honum í neinu. Hann var jafnan fátalaður og alvarlegur, svo að hann var jafnvel þungbúinn á svipinn þegar hann var á skrifstofunni eða í búðinni, en þó ávalt kyrlátur og kurteis. Aftur á móti virtist glaðna yfir honum, þegar ern hann var kominn út fyrir búðarþröskuldinn. og þegar hann var heima hjá sjer ^{og} var að dunda við náttúrugripasafnið sitt, egginn og fuglana, var hann í essinu sínu. Svo var einnig þegar hann sat að spilum - hann spilaði í hombra hvenær sem tími var til og nú á síðustu árum t.d. eitt árið 156 ^{spil}, - ^{þá} var hann glaður í anda og skemmtilegur. Enda þótt Nielsen gamli hafi dvalið hjer á landi nær sex tugum ára, ^{var} hjer honum jafnan ^{verið} ósýnt

mjög um íslenskuna. Bar tvennt til þess. Í fyrsta lagi var dönsk tunga jafnan töluð á heimili hans og allt sem skrifað var í verslunarbækurnar á því máli, og svo hitt, að hann gaf sig aldrei neitt við íslenskri málfræði. Vildu því öll kyn og beygingar ruglast mjög í meðferðinni hjá honum. Móður-mál sitt talaði hann og skrifaði til hinsta dags sjerstaklega vel og rit-hönd hans var í senn bæði lipur og áferðafögur. -/Einhverju sinni kom maður ^{notkur H... af nafni,} í verslunarerindum í bakkabúðina og bar þar að, sem Nielsen sat við skrifborð sitt. Maðurinn heilsar Nielsen og segir: "Já, já, Nielsen minn, nú er hann pápi dauður!" - "Ja, saa! Er þabba din död?" - "Ójá, Nielsen minn, hann sálaðist nú í fyrradag karlsauðurinn, og nú er jeg kominn til þess að biðja yður um sitt af hverju, svo hægt verði að koma honum í gröfina blessuðum." "Ja, sél'-sagt, H... min, men þabba din var nu skyldig!" - "Jæhja! En ekki skil jeg nú í því, að hann hafi ekki átt fyrir sáluhjálpinni sinni, hann pápi minn, þegar hann fjell frá!" - Nielsen varð var við mismæli H... og brosti. Tóka hann sjer blað, í hönd og bjóst til að skrifa á það, án þess að gæta neitt að því áður, hvernig reikningur gamla mannsins stæði. Skrifaði hann nú á blaðið allt það sem H... bað um, en dró þó jafnan eitthvað úr því um leið. Ljet hann í ljósi, að þetta eða hitt væri of mikið og reikningurinn mætti ekki við því. Loks biður H... um tvær skeffur af grjónum. Þá segir Nielsen: "Nej, nej, H..., det er altfor meget, 1 Skeppe er nok!"

"Nei Nielsen minn, það verður ekki nóg, því það á að verða í aðalmatinn og munnarnir verða margir, enda veit jeg það, að hann pápi mundi vilja hafa góðan grjónagraut helst til matar, ef hann mætti ráða, því honum þótti hann altaf mata bestur, meðan hann lifði!"

"Ja, saa, kanske" sagði Nielsen, um leið og hann stóð upp, til að ná bókinni úr skápnum. "Ja, vi skal nu sjá!" Varð þá H... gramur í geði, og sagði:

"Það þarf ekki að gá að því! - Hann er dauður!!" Nielsen brosti að þessu og ljet H... hafa allt sem hann hafði beðið um. Grjónaskeffurnar líka!

Óðru sinni kom maður að nafni E... í búðina. Nielsen afgreiddi hann og sagði um leið og hann leit í viðskiftabók móður E..., sem var ekkja:

"Mamma din staar sig godt, siden þabba din dó!"

"Já", sagði E..., "hún mamma þarf ekki að sjá eftir því, þó hann pápi dæi!!"

Fleiri kýmnisögur mætti segja frá viðtali manna við Nielsen gamla, og fleiri þani er þar voru. Er þetta ekki tilfært til þess að kasta skugga á minningu gamla mannsins. Fyrri söguna hefur hann skrifað upp sjálfur og sent mjer í því skyni að hún kæmist í skrítlusafn mitt, en vitanlega hafði jeg skráð hana löngu áður, án þess að hann vissi neitt um það. - / Í æfiágripi Guðm. ^{m.a.} ^{varð} sál. Guðmundssonar bóksala (að mestu skrifað 1901), segir: "Sú breyting á Lefoliiverslun árið 1910, að Lefolii breytti henni í hlutafjlagsverslun, er nefnist Einarshafnarverslun, og að 1. janúar sama ár ljet P. Nielsen af verslunarstjórastörfum, er hann hafði gegnt síðan 1886, en tengdasonur hans

J.D. Nielsen gerðist verslunarstjóri Einarshafnar." Hafði heilsa Nielsens skyndilega bilað, (heilablæðing) svo að hann varð að láta af stöðu sinni.

Af Bakkanum fluttist hann alfarið hinn 18. Sept. 1928 hingað til Reykjavíkur. Dvaldist hann á Elliheimilinu upp frá því, þar til hann andaðist hinn 9. maí 1931. Síðustu 20 ár æfi sinnar átti hann við mikla vanheilsu að búa og margt

á daga hans drifið, missir konu og barna og erfið kjör að ýmsu leyti.

Ávalt var hann þó glaður í anda og fylgdist vel með öllu. Ritaði hann mikið um fugla og lifnaðarháttu þeirra, því þeir voru til hinstu stundar hans mesta ánægja. Var hann ópreytandi að benda á það, hver hætta stafar af eyðingu þeirra og drápi, ekki síst rjúpunnar og arnanna. Má með sanni segja, að fuglarnir hafi átt tryggan vin og talsmann þar sem Nielsen var. -

Kona Nielsens, frú Eugenia, var ein hin mesta gæða- og mannkostakona, sem jeg nokkuru sinni hefi kynnst. Var það einróma alit allra þeirra er henni kynntust bæði nær og fjær. Hún var uppálin hjer í Reykjavík, hjá Jóni Hjaltalín landlækni, vel menntuð, göfuglynd og góð öllum þeim er hjálparvana voru. Var hún sívakandi yfir velferð þeirra, en þó ávalt svo, að lítið bar á. - Frú Nielsen var síglöð og söngelskandi mjög. Hvar sem hún var stödd hvort heldur það var á heimili hennar sjálfrar, í samkvæmi hjá öðrum eða meðalfátækra og veikra í hrörlegustu hreysum þorpsins, allstaðar var sem færði hún líf og yl yfir menn og málleysingja. Það var því eigi að undra, þótt heimili þessara þjóðkunnna hjóna væri aðlaðandi og ástúðlegt, enda var þar oft margt um manninn af gestum og gangandi, erlendum sem innlendum. Hjelst þar ávalt sama gestrisnin og sami höfðingsskapurinn, sem alla tíð einkenndi heimili foreldra hennar, Thorgrímssenshjóanna gömlu. -

Frú Nielsen var ávalt sjálfkjörinn foringur alls fagnaðar og góðs fjelagskapar, ekki síst bindindismálsins, sem hún unni mjög og vann mikið fyrir. Jeg get ekki hugsað mjer neitt byggðarlag, sem eigi einni konu meira gott upp að unna eða meira að þakka, en Eyrarbakki henni, og raunar þeim hjónum báðum. Hún andaðist hinn 9. júlí 1916, 65 ára að aldri. -

Nú er allt þetta merka og góða fólk horfið. Mun þess minnst með þakklæti og virðingu af öllum þeim, er þess áttu kost að kynnast því. -

Endurminningin um Eyrarbakka frá þessum tímum, háttu manna og siðu, mun seint eða aldrei gleymast þeim er þá lifðu, en dveljast nú annarsstaðar. Munu sumir þeirra vafalaust áhyggjufullir yfir því, hvernig nú horfir við um margt.

- - - - -

Fylgiskjal No.1. Virðingargjörð á Eyrarbyggð á Eyrarbyggðarhúsum hinn

4. júlí 1774.

Hinn 4. júlí 1774, virti Steindór sýslumaður Finnsson verslunarhúsin á Eyrarbyggð, ásamt þeim Jóni lögrjettumanni Brynjólfssyni, Felix hreppstjóra Klemenssyni, Gunnari Gamalielssyni, Magnúsi Bjarnasyni, Þórði Gunnarssyni, og Eyjólf Benediktssyni. Hlutaðeigendur voru: Kaupmaður Christian Hartman (sem viðtakandi?) og kaupmaður Christian Ladon og Arbejðskarl Jens Larsen (sem skilaði af sjer?)

1. Krambúðin er byggð 1755	9	gluggafög	18	áln. á l.	13	ábr.	10 1/2	há virt	310	Rd.
2. Stóra sláturhúsið	14	- -	29 ^{3/4}	- - -	11 ^{1/4}	-	11 ^{1/2}	- -	510	-
3. Minna sláturhúsið	12	- -	24	- - -	13	-	10 ^{1/2}	- -	280	-
4. Mörbúðin	6	- -	12	- - -	9	¹⁰ prunt.	9	- -	20	-
5. Íbúðarhús byggt 1765	11	- -	18	- - -	14	-	11 ^{1/2}	- -	1800	-
6. Tvöfaldur skúr.									4	-
7. Skemma									55	-
8. Smiðja									14	-
9. Hesthús									2	-
10. Hús við íbúðarhúsið byggt 1772									6	-
11. Pakkhús í Selvogi, byggt 1770									110	-
12. Pakkhús í Þorlákshöfn									6	-

Virðingin alls:

3117 -

Við tölulíð 12: "Et lidet Tillæg til det afskaffede
Badhus (fremur en "Baadhus") í Thor-
lakshavn."

Ýmsir innanstokksmunir og áhöld voru og virt, en flest með lágu verði. Þótti mér eigi ástæða til þess að skrifa það upp, enda langur listi yfir það allt. Þessar virðingargjörðir eru sennilega "uppkast" að hreinni virðingargjörð, því á einstöku stað eru orð og tölurstrykaðar út og virðingargjörðin er ekki undirskrifuð. (Skrá yfir skjöl í Árnespíngi, bls. 90. í Landsskjálasafni). Íbúðarhúsið stendur enn, og er því 172 ára gamalt.

Skrifað hinn 16 ágúst 1927.

Fylgiskjal No. 2

No. 86 - 1692 -

No. 4 Fr. VI Til Documenter. efter stemplet papirs Forordningens

\$5 litr. d. 42 Rigsbankskilling Sölv

Schifter 1838 Falkenskjöld

Copia vidimata

Förste Klasse.

No. 25 1838 for Sum af over 2900 til ikke over 3100 Rbd. Sölv

20 Rigsbankdaler 64 Skilling Sölv.

Ifølge en med Dherrer Commisarier i Grosserer I. F. Magnus's Boe truffen Overenskomst angaaende mit og Boets Mellemværende skjöder overdrager og afhænder jeg Christine Marie Lambertsen, Enke efter IslandsK Kjøbmand Niels Lambertsen, efter hvem jeg, ifølge aller-naadigst Bevilling af 7. Mai 1836, hensidder i uskiftet Boe, til bemeldte Grosserer I. F. Magnus's Boe det mig ved Skjøde af 16 Marts 1807 læst her i Retten den 25. s. m. og ved Landsoverretten i Island den 6. Juli s. A., hjemlede Etablissement paa Öreback og Thorlakshavn med Inventarium, alt tilliggende og tilhørende, intet i nogen Maade undtaget. I Kraft af dette Skjøde er bemeldte Grosserer I. F. Magnus's Boe berettiget til med fuldkommen Raadighed at disponere over det nævnte Etablissement, i hvilket jeg og Arvinger ingen videre Lod og Andel have.

Med Hensyn til det, til dette Document, brugte stemplede Papir bemærkes det, at Etablissementet med fornævnte Skjøde er blevet overdraget til min afdøde Mand for 3000 rbd. D.C. og at Etablissementet, for hvilket ikke er lagt nogen egentlig Kjöbesum, er blevet anført i Haandskriftet at have en Værdie af 3000 rbd.

Til bekræftelse har jeg dette Skjøde, som til Ting kan læses og protocolleres egenhændig tilbage med min Laugværgæ i Notarii

overværelse underskrevet.

Kjöbenhavn, den 20. April 1838

C. M. Lambertsen

Som Identitets Vidner:

Som Lavværges:

P. C. Knudtson

P. C. Knudtson

W_ Hoffmann

Jeg underskrevne Frederik Henrik August Clausvitz, Ridder af Dannebrog, Geheime Legationsraad og Notarius publicus, Regius i denne kongelige Residensstad Kjöbenhavn, bevidner herved, at Madm. Kristine Marie Lambertsen födt Petersen Enke efter Islandsk Kjöbmand Niels Lambertsen og hendes Lavværges Hr. Grosserer P. C. Knudtson der tilligemed Hr. Konsulatsekretær W. K. Hottmann, bevidnede førstnævntes Identitet, have ved deres Nærværelse paa Notariat Comtoiret respective egenhændigen underskrevet omstaaende Skjøde, hvis Indhold de efter foregaaende Oplæsning ratihaberede.

Dets til Bekræftelse under min Haand og mit Embedssegel.

Som Vidner vare tilstede M. Ström og C. Selmer.

Kjöbenhavn, den 20. April 1838

Vidner:

M. Ström

C. Selmer

F. Clausvitz

Not. publ.

L. S.

Gebühr og Tillæg 1rbd 5mk.6B

20pcto afgift 2 - 4-

2 - 1 - 10-

To Rb.daler een Mark ti Skilling.

F. C.

Fylgiskjal No. 3

Copie No 4 Syv og tyve Skilling
anden Klasse.-
for Sum fra 300 til
400 Rd. incl.
1807
Ebbesen.

No. 71
39 Rd. 36 Sk.
1807
Meinke

Under bekræftede Niels Lambertsen, Borger og Købmand paa Örebro, i Island, men nu her i Staden, bekiender og vitterlig gör: at være retmæssig skyldig til min forrige Handels med Interessent, afdöde Købmand Hohan Christian Sunchenberg og overlevende Enke Madame Inger Christine Sunchenberg, her i Staden, deres fælles Boe, den Kapital 4000 Rd. - skriver Fire Tusinde Rigsdaler dansk Courant - som er en Rest af Kjöbesummen, for de mig overdragne Eien- domme. Af denne Capital svarer jeg fra 11. denne Maaned lovlig Rente, 4 Procto. aarlig og til förstkommende 11. December forpligter jeg mig til Promte at betale Capitalen, med Rente i alle Maader Skades- lös til, S. T. Hrs. Justitsraad og Assesor Jacob Stendrup, og Hr. Kjöbmand Henrik Henkel, som allernaadigst beskikkede Skifte Commis- arier i Beet. I midlertid giver jeg dem og Boet til Sikkerhed for Capitalen med Renter og Skadeslöse Omkostninger, herved anden Pante Rettighed, næst efter den Kongelige Isl. og Fimmarske Handels Realis- ations Commision som for Capital 16000 rd skriver: Sexten Tusinde Rigsdalere. - har förste Panterrettighed udi fölgende mine Eiendomme her og i Island, nemlig:

A. Udi Brigskibet Resolution kaldet, nu her i Staden beligg- ende, og drægtig 48 Commerce - Laster, efter Maalebrevet af 12. Apr. 1804, med Inventarium og Redskab, saaledes som samme mig i Dag fra Boet er tilskjödet, eller herefter maate blive forbedret.-

B. Udi Hukkert- Galeas- Skibet Bedre Tider, ligesaa nu her i Staden beliggende og drægtig 32 Commerce- Læster efter Maalebrevet af 24 Maii 1804, med Inventarium og Redskab, saaledes som samme mig i Dag fra Boet er Tilskjödet og det herefter maatte blive forbedret. -

C. Udi de med disse Skibe udgaaende og Hjemkommende Ladninger, med den Forpligtelse for mig tillige at jeg skal Assurere, saavel de bemeldte Skibe, Res^oution og Bedre Tider, som sammes Tour og Retour-Ladninger og skaffe Realisations-Commisionens Bevis for, at Söe-assurance-Policerne der ere (Sic) indleverede forinde inden Skibene gaar i Söeh. -

D. Udi de mig ligesaa fra Boet i Dag Tilskjödede Handels-Pak og Vaanings Huuse med Skjemme og alt Inventarium paa Örebro, samt en Skjemme paa Thorlakshavn i Island Saaledes som samme i Skjödet, samt udi den der ommeldte adjungeret Sysselmand Hr. John Johnsens den 28. Julii 1806, begyndte og den 16. Augusti, dernæst sluttede og i Boet den 8. October samme Aar fremlagte Forretning speciel ere anförte og benævnte, intet undtagen.

E. Udi alle de mig ligesaa fra Boet overdragne Handels og Cargo - Vare, paa Handelsstødet Örebro i Island, som udi nysnævnte Hr. John Johnsons Forretning speciel ere anförte samt i de Varer som udi disses Sted, naar de af Handelen ere udgaaede, eller her-efter efter indgaaede igjen ere indkomne og fredeles maatte indkomme, saa og udi de övrige Handels-Vare og Effecter jeg desforuden maatte eie eller blive eiende, intet undtagen. -

F. Udi det mig ligeledes fra Boet i Dag tilskjödede Selveiergods i Arnæs-Syssel i Island, nemlig: Jordene Einarshavn eller Einarshavn der bestaar af 15 40 al. og Skúmsstad 32 40 al. saaledes som Skjödet Hjemler mig samme, og skal alle disse mine Eien-

domme, löse og faste, med hvad videre jeg eier og eiendes-vorder saa og i Tilfælde af Söskade eller Ildsvaade, da den Capital som samme ere assurerede for, vare og forblive Creditor Afgangne Kiöbmand Johan Christian Sunchenbergs og Enkes fælleds Boe, samt deres Skifte-Commisariier Dhr Justitsraad Stendrup og Kiöbmand Hinrik Henkel, til Underpant som meldet (sic) med anden Prioritets Ret og det saa længe indtil Capitalen de 4000 Rd. med Renter og Omkostninger er Skadeslös er bleven betalt som promte maa skee til först-kommende 11te December og det uden nogen foregaaende Öpsigelse.

Til ydermere Sikkerhed forat Capitalen de 4000 Rd. med Renter skal blive erlagt til den bestemte Tid, underskriver tillige, som Cautionister og Selvskyldnere, Dhrer Kiöbmand heri Staden Hinrich Henkel for 2000 Rd. samt Ode Christenson Olsen, og Johan Gottfried Hövisch, hver for Capital 1000 Rd. skriver: Eet Tusinde Rigsdaler og det tillige saaledes ati Tilfælde af, at nogen af disse Herrer Cautionister og Selvskyldnere ved Dödsfald eller i andre Maader skulde hindres fra at præstere hvad de efter denne Obligation ere pligtige til de övrige, da tillige imod ders til deres med Cautionistere (Sic) promte udrede og betale disses Andele og da Dhr. Skifte Commisariier Justitsraad Stendrup og Kiöbmand Hinrich Henkel have udi Kiöbesummerne for indbemeldte Boes mig overdragne Eiendomme ladet mig liqvidere mine Fordringer i Boet, uagtet det udstedte Proclame ikke endnu er udlöbet og Boets Tilstand altsaa ikke med Vished kan vides, imod at skadeslös holde dem for hvad Tilbagebetaling muligen kunde paafalde mig, men hvilket jeg dog ikke formoder. Saa til Sikkerhed derfor, og forat det Örebakske Handelsgjeld i Island, til Boet, 1645 Rd. og skal efter den Indbemeldte Forretning af 16 August 1806 skal blive betalt af mig, uden at falde Kiöbmand Sunchenberg til Last og Ned (Sic), og ligetil en Capital af 3000 Rd. skriver: Tre Tusinde Rigsdaler, i begge

forbemeldte Henseende, giver jeg de bemeldte Herrer Skiftecommisariier Justitsraad Stendrup og Kiöbmand Henkel, samt indbemedte afdöde Kiöbmand Sunchenbergs og Enkes Fælles Bøe, herved 3ie siger tredie Panterrettighed næstefter anförte förste og denne Obligations anden Panteret udi alle indbemeldte mine löse og faste Eiendomme, vare sig her og i Island, ingen undtagen, samtlige Panterrettighed udi de Summer som samme ere og fremdeles blive assurerede for, og det saa længe, indtil at min Gjæld, og Ansvar til bemeldte Kiöbmand Sunchenbergs Bøe, i alle Maader, skadeslös er Afgjort og endelig berigtiget. Udi alle de Spörqsmaale, som i Anledning af denne min Obligation kunne opstaae undergiver jeg mig til Doms Lidelse Kiöbenhavns Forligelses Commision samt den kongelige Lands Overret ~~ixKiöbmand~~ og Hof og Stads Ret i Kiöbenhavn, efter Aftens Varsel til den förste, og Aatte Dags Varsel til den sidste, begge forkyndte i Kiöbmands Sunchenbergs forrige Huus No. 185 Littr.B. i Overgaden over Vandet paa Christianshavn, og det uden mindste Indvending af Værneting, hvor jeg enda maatte bøe eller opholde mig. -

Til Bekræftelse under min Haand og Segl. -

Kiöbenhavn den 16de Martii 1807.

N. Lambertsen (L. S.)

Til Vitterlighed som overværende underskriver Vi

H. Bögvad. Bondrup.

Som Cautionistere og Selvskyldnere for indbemeldte 400 Rd. efter denne Obligations Tilhold underskrive og forsegle Vi Datum ut supra

H. Henkel (L. S.) Ole Christensen Olsen (L.S.) Hövisk (L.S.)
Läst i den kongelige Lands Overret, samt Hof og Stads Ret i Kiöbenhavn, Mandagen den 23de Martii 1807.

Falbe, Heger

Protocolleret

H.F. Feilberg
Kongel. Fuldmægt.

pro vera Copia ex originale mihi exhibitor attestor

Havnie die 31mo Martii 1807

(L.S.) G.H. Olsen Not.Publ.

Læst i den kongelige Isl. Landsoverret i Reikevig den 6. Julii 1807.

Testerer B. Stephensen.

Fylgiskjal No. IV

Copie No.4

Anden Styke for Sum

fra 300 til 400 Rd.incl.

1801 Ebbesen.

Meinke. Syv og tyve Skilling.

Til forordnede i den kongelige isl. og Finnmarkske Handels-Realisations Commission gjøre vitterligt: at da vi i Aaret 1795 have fra os solgt og afhandlet til Kiöbmand Johan Christian Sunchenberg de paa Handelsstaden Örebro ud i Arnæs-Syssel i Island beliggende og til Handelen henhørende Huuse-Bygninger, bestaaende af Vaanings Huuse, Pakhuuse samt Krambod med Inventarierne og en Skiamme i Thorlakshavn som til forn have været eiede og brugte af Kiöbmand D. C. Petersen, hvilke Bygninger som udi en af vedkommende Övrighed den 29de Junii 1795 begyndt, og den 25de Julii næstefter sluttet Forretning, ere opregnede og specificerede under A No.1 til 7 inclusive og Kiöbereren samme Tiid overleverede i den Stand de da befandtes at være, hvorefter bemeldte Sunchenberg under 25de Jullii 1795, ved sin dertil authoriserede Fuldmægtig har for den betingede Kiöbesum 22126 Rd24 udstedt til os sin lovformlige Panteobligation, med förste Prioritet udi disse solgte Eiendomme, hvilken Sum ved aarlig Afbetaling successive Skulde afdrages, og denne Kiöbesum nu til os er aldeles afbetalt og afgjort, saa da Dherrer Justitsraad og Assesor Jacob Stendrup, samt Kiöbmand Hinrich Henkel der, som Skiftecommisariier behandle nu afgangen Johan Christian Sunchenbergs Stervboe paa Boets vegne, have været begjærede lovlig Skiödes Meddelelse paa bemeldte Handels og Vaanings Huuse paa Örebro i Island, saa meddeles bemeldte Herrer Skiftecommisariier paa

dette Boets vegne, herved af os Skiöde og Adkomstbrev, paa for-
ommeldte Bygninger med Appartementer saaledes som de ere beskrevne
i fornavnte Overleverelses Forretning, og med at den Ret og Rett-
ighed som vi qva Ejere have havt, til bemeldte Bygninger, og da disse
Johan Christian Sunchenbergs Boe herved Tilskiödede Huuse allerede i
Aaret 1795, ham eller Fuldmægtige ere overleverede, og siden altid xxx
have været i hans Besiddelse og Værg, saa bliver det os uden al An-
svar om de siden den Tid ere foringede, ligesom og dersom der skulde
hæfte nogen Skatte, Restanzer eller Afgivter paa Ejendommene, som
ere forfaldne efter den 25de Jul. 1795, da bliver disse os aldeles u-
vedkommende. Dette Skiöde udstædes i Følge kongel. Reglement af 2den
Julii 1781 paa ustemplet Papir, og kan i vedkommende Retter læses og
tinglyses uden at os nogen Varsel dertil gives.

Kiöbenhavn den 25de Febr. 1807 den kongel. Isl. og Finnmarkske Hand-
els Realisations Commission.

Thodal, Pontopitan, Martine Wexelsen, Jensen Qvist.

L. S.

Skiöde til Dherer Skiftecommisariet i afgangen Kiöbmand Sunchenbergs
Stervboe, de Herrer Justitsraad og Assessor Stendrup og Kiöbmand
Henkel, paa de tilbenævnte Sunchenberg i Aaret 1795 overdragne Öre-
backske Handels Huuse og Bygninger. -

Læst i den kongelige Landsøverret, samt Hof og Stads- Ret i Kiöbenhavn
Mandagen den 23de Martii 1807.

Falbe, Hegger

Protocolleret:

H.F. Feilberg
Kongel. Fuldmægtig.

Pro vera copia ex originali mihi exhibita attestor.

Havniae die 31mo Martii ~~XXXX~~ 1807.

(L. S.) G. H. Olsen Not. Publ.

Læst i den Kongel. Isl. Landsøverret i Reikevig den 6te Julii 1807

Testr. B. Stephensen

Fylgiskjal No. iV

No. 104.

Paul Melsted hans kongel. Majestets til Danmark p.p. Kammeraad og Sysselmand for Arnæs Syssel, gör vitterligt: at da Commisarieerne i Grosserer J. F. Magnus's til Skiftebehandling opgivne Boe ved Skrivelse af 10de Mai f. A. have tilstillet mig de her vedhæftede Conditioner efter hvilke Handels-Etablissementet paa Örebrok og Thorlakshavn tilhørende ovenmældte Opbudsboe, ved offentlig Auction fra samme er bleven bortsolgt til Grosserer J. Levyson den 13de Marts f. A. for den Sum 4200 Rd. skriver: Fire Tusinde og Hundrede Rigsdaler samt den lægeledes vedhæftede Extrakt-Udskrift af Commissions:Protokollen i bemeldte Boe, i Følge hvilken den for Ejendommen anbudne Kjöbesum af Kiöberern er blevet berigtiget, saa tilskiöder og overdrager jeg herved, som vedkommende Auctions:Director ifölge Fr. af 28de Septber 1821 §3 det ovennævnte Handels-Etablissement paa Örebrok og Thorlakshavn med alt tilhørende til Grosserer J. Levysohn som fuldkommen Ejendoms, overenstemmende med de her vedhæftede Auctions-Conditioner.-

Til Bekræftelse under min Haand og Embeds Segl.

Hjalmholt, den 8de Jan. 1840

P. Melsted
L. S.

Auctions-Salarium	62rbd
% Afgift -	21 -
Auctions-Skiöde	3 -
For Tinglæsning	3
Protocollation	24sk
	<u>89rbd24</u>

er ni og firsindtyve Riksbankdaler r.S.
betalt Melsted

Oplæst for Mandatstingsretten paa Örebrok d.27Mai 1840
bevidner

Melsted